

צ'בזטי מוזהר"ן

קמא

דף ס:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה נג

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמו שמה)

תורה אור
בראשית ויגש מז (כג) ויאמר
יוסף אל הָעַם הַזֶּה הֵנִי
אתכם היום ואת אדמתכם
לפרעה הא לכם יָרֵעַ ויִרְעַמָּם
את האָדָמָה:
בראשית ד (כח) וַיַּדַּע אָדָם
עוד את אשתו ותלד בן
ותקרא את שמו שת כי שת
לי אלהים וַרַע אַחֵר מִמֶּנּוּ
הָבֵל כִּי הָרְגוּ קַיִן:

תורה נד
בראשית מקץ מא (א) וַיְהִי
מקץ שָׁנִים יָמִים וּפְרָעָה
חלם והנה עמֶד על הַיָּאֵר:
(ב) והנה מֶן הַיָּאֵר עֹלֵת שֶׁבַע
פְּרוֹת וְפֹת מִרְאֵה וְגִבְרִית
בְּשָׁר וּמִרְעִיָּה בָּאָחֻז:
תהלים קד (א) בְּרָכִי נַפְשִׁי
את יְקֹנִךְ יְקֹנִךְ אֱלֹהֵי גְדֻלָּתְךָ
מֵאֵד הוֹד וְהָדָר לְבָשֶׁת:

ס: ליקוטי

א) (והא) לך לשון רבינו ז"ל מהתורה הזאת שכתבה בתכלית הקיצור. (וזהו): המהלך בדרך יחידי הנעור בלילה וכו' :
דע שעיקר הביטול שאדם מבטל ישותו ונעשה אין, ונכלל באחדות השי"ת, אין זה אלא ע"י התבודדות. וההתבודדות צריך מקום וזמן מיוחד, שלא יבלבלו אותו המונעים. והזמן הוא בלילה, היינו הנעור בלילה, שאז הכל ישינים. והמקום הוא בדרך יחידי, ולא בדרך הרבים, שלא יפסיקנו עובדי דרכים [ג]. אלא דייקא בדרך שאין רבים הולכים שם, שם ילך ויתבודד, והיינו והמהלך בדרך יחידי. ואז יכול לפנות לבו מכל וכל, ויכול לבוא לביטול כל הישות, והיינו והמפנה לבו לבטלה. ואז כשנתבטל לגמרי, אזי הוא נכלל באחדות השי"ת, ואז הוא בא לבחי' מחויב, כי הקב"ה מחויב המציאות, וכל הדברים הם אפשר המציאות. וכשנתבטל ונכלל באחדות, אזי הוא יוצא מבחי' אפשר, ונכלל במחויב וזה בחי' הרי זה מתחייב בנפשו : (גם זה לשון רבינו ז"ל) **נג [נ] עיקר** הולדה תלוי בה"א בבחי' (בראשית מז) **הא לכם זרע**. ואברהם ושרה לא הולידו עד שהגיעו לה"א הזאת (ז). כי עיקר הולדה ע"י הדעת, בבחי' (שם ד') **וייע אדם וכו'**, וקמן אינו מוליד [ג]. ועיקר הדעת, היינו שישתמש בדעתו, היינו שיוציא את שכלו מכה אל הפועל. כי גם לקמן יש דעת, אבל אצל הקמן עדיין הדעת בכה ולא בפועל. כי לא השתמש בדעתו, ולא הוציא אותו מכה אל הפועל. ומי שהוא שלם בדעתו שהוציא אותו מכה אל הפועל, והשיג בדעתו מה שאפשר לדעת האדם להשיג בדעתו, אזי הוא קרוב לדעת הקב"ה, ואין חילוק בין דעת האדם לדעת השי"ת, אלא חמשה דברים כמובא [ג]. ואז דעתו יונק מדעת השי"ת, שהוא בחי' ה"א, ואז מוליד : **ולהשלים** את דעתו שיהיה שלם בדעת, אי אפשר אלא ע"י עסק שעוסק עם בני אדם לקרבם לעבודת השי"ת, ע"י נשלם דעתו. כי הם מהדדין דעתו [ג], בבחינות ומתלמידי יותר מכולן (מכות יוד)[ג]. ובשביל זה תלמידים נקראים בנים (ספרי פ' ואתחנן ע"פ ושננתם לבניך), כי על ידם בא ההולדה : ובשביל זה אברהם ושרה טרחו את עצמן לגייר גרים, כי ע"י השלימו דעתם, ונתקברו להא הזאת, היינו לדעת השי"ת, וזכו לבנים. כי ע"י גרים נתגדל דעתם, בבחי' ומתלמידי יותר מכולם: אבל מי שאין שלם בדעתו, והוא רחוק מדעת האדם, כל שכן מדעת השי"ת, שהוא בחי' ה"א, ואזי הוא קטן ואין מוליד : **וזה הטעם** שהצדיקים מייגעים א"ע, ורודפים אחר בני אדם לקרבם לעבודתו יתברך, אין זה כדי להרבות כבודם ה", אלא כדי להשלים דעתם, בבחינות ומתלמידי יותר מכולם: **ובשביל זה** ביד הצדיקים לפקוד עקרות, כי הם שלמים בדעת, וקרובים לדעת עליון. ואין בין דעתם לדעת השי"ת אלא ה' דברים כנ"ל. וה"א דברים היא היא דעת השי"ת שמשם ההולדה : **וזה** (ברכות נו ע"ב) שלשה דברים מרחיבין דעתו של אדם, אשה נאה ודירה וכלים. אשה, היינו החומר מכונה

הנעור בלילה נב ה' הדעת נג ויהי מקץ נד מוהר"ן

כשם אשה [ג], שיהא לו חומר ממוזג במוזג השוה, שיהא ראוי לקבל שכל [ג]: ודירה נאה, היינו היראה, כמאמר (שבת לא ע"ב) חבל על מאן דלית ליה דרתא, כי צריך שיהא יראת חטאו קודמת לחכמתו (אבות פ"ג) : וכלים, היינו תלמידים הגונים שיקבלו ממנו. וכשיש לו כל אלו הכנות, יכול לבוא לשלימות הדעת : **ואלו** הן חמשה דברים שנבדל מדעו מן מדעינו. הראשון, שבמדעו האחד יודע ידיעות רבות ואין ריבוי במדעו : השני יודע הדברים קודם המצאם, אפי' כשאין להם הויה כלל : והשלישי, שמדעו מקיף דברים שאין להם תכלית : והרביעי, שאין שינוי בידעתו, ואין שינוי כשיודע הדבר בכה, ואח"כ שב פועל: והחמישי, שידעתו אין מוציא הדבר מאפשרותו [ג]: ע"כ לשונו ז"ל :

יב) (והא) לך נוסחא ב' שכתבתי בעצמי קצת מזה כפי מה ששמעתי (וזהו): כשאדם זוכה לשלימות הדעת, היינו שזוכה לדעת שא"א לאדם לידע יותר, אזי יש הפרש בין דעת האדם בשלימות לדעת השי" בה' בחי'. והם מפורשים בספרים. וצריך האדם להשתדל שייגיע לשלימות הדעת מה שא"א לאדם לידע יותר, ולא יהיה הפרש בין דעתו לדעת השי"ת, רק בה' דברים אלו, שאלו ה' דברים א"א לשכל אנושי לדעת, אם לא מי שהוא למעלה ממין אנושי. אך לזכות לשלימות הדעת, הוא ע"י גרים, כמ"ש רז"ל הרבה למדתי מרבותי ומתלמידי יותר מכולם. כי ע"י שכ"א מקשה ושואל, כי כ"א יש לו מניעה לעבודת השי"ת, וצריך להשיב לכ"א על שאלתו, ע"י נשלם דעתו. וע"י זוכה לבנים, כי קמן אינו מוליד, כי אין לו דעת השלם, אך כשזוכה לדעת השלם זוכה לבנים. וע"כ באברהם שהוא היה מגייר אנשים, ושרה מגיירת נשים [ג]. ע"י זכה לשלימות הדעת, שלא היה הפרש בין דעתו לדעת השי"ת אלא אלו הה' דברים, וע"י זכה להח"א הנ"ל. וע"כ אברהם אינו מוליד אברהם מוליד [ג], כי ע"י שלימות הדעת שהוא בחי' ה', זכה להוליד :

נד [נא] ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור והנה מן היאור עולות שבע פרות וכו' [ג]:

(תהלים קד) **ה' אלקי גדלת מאד הוד וחדר לבשת עומה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה:**
א כי צריכין לשמור מאד את הזכרון, שלא יפול לשכחה, בחי' מיתת הלב. ועיקר הזכרון הוא, לזכור תמיד בעלמא דאתי, שלא יהיה בדעתו ח"ו, שאין עולם אלא אחד [ג]. וע"י מה שמדבק מהשבתו בעלמא דאתי, ע"י נעשה יהוד ה' אלקי הנ"ל: ^{כז}(כי ה' אלקים הוא בחי' שם מלא [ג] שהוא בחי' עלמא דאתי כמובא [ג]). וכן

^א נוסח זה נדפס בדפדפרי אחרי תורה נו (צילום 143 טור ב') ואחרי תורה נג

^ב דפדפרי הנעור, מתרצו - הנישור

^ג דפדפרי הנעור, מתרצו - הנישור

^ד לשון הגמ' בברכות ג. ע"ש כן יודיעה כשם יטב לל חילוק מין עומדי לכולי וחסך זימא מעומדי לכולי

^ה לא ידוע היכן ומתי נאמרה

^ו ע"י זהר חדש שיר השי"ת עה"פ נאוו לחיך [אור יקר לרמ"ך כרך יז סימן כג דף קסא קסג] [ע"י שער הפוסקים לך לך חובא בדעת ותבונה סוף פרק ל'. לק"ה פדיון הבכור ה' ח']

^ז * סנהדרין סח: ע"ש ר"ן דף סט. ואם יוליד חשיב גדול כי בנים הרי הם כסמנים. וע"י סנהדרין ע: חטק חט

^ח יודע למה לא ואמא עד שטעם טעם זמן ע"י לק"ה נפילת חטק ד' י' לכן כן מיני זמן כי הם בחי' דעת ה"א.

^ט דפדפרי השי"ת, מתרצו - השי"

^י רמב"ם מ"נח"ג"כ ולקמן הם יבוארו וע"י בנוסחאות כת"י המיוחס בטעות למוהר"ן שם מבוארים יותר.

^{יא} ע"י גדה יד: רבי ריש מתיבא ושכיחי רבנן קמיה ומחדדי שמעתיה

^{יב} מכות י. תענית ז. שמות רבה כו כ' ילקוט שמעוני תורה רמז תתקכג, משלי רמז תתקלד, קהלת רמז

^{יג} תתקעא.

^{יד} רבינו בחי' כד הקמה ערך עצרת וערך פסח. מחיר יין פ"י הרמ"א למגילת אסתר א' א'. תולדות יעקב יוסף

^{טו} פרשת נשא אות יד עה"פ כי תששה

^{טז} ע"י פל"ח אות ה על תורה כא

^{טז} ע"י של"ה הקדש בספר שני לוחות הברית חלק תולדות האדם בתחילת פרק בית הבחירה ביאור קושיית

הירידה והבחירה וספר העקרים ריש מאמר ד' וע"י לעיל תורה כא

^{טז} הערת מוהר"ן בתקפא

^{יז} בדפדפרי נמצא נוסח האורן הנ"ל בצילום 143 טור ב'. והנוסח הקצר דלקמן נמצא בצילום 89 טור ב'.

^{יח} * ב"ר פרשה לט יד [ב"ר פד ד', במדבר רבה יד י'. פסיקתא רבתי מג]

^{יט} * שם פרשה מד י'. [קהלת רבה ה' ד'. תנחומא שופטים פרק יא. פסיקתא רבתי פרשה מג. פסיקתא דרב

^כ כהנא כח ג']

^{כא} בדפדפרי כאן נדפס לשון מוהר"ן בתורה לא ווגן והצטרפות ואח"כ תורות קמ קמא ושוב לשון מוהר"ן בתורה

^{כב} לא שלימות האמונה ואח"כ תורות קמב עד קפא ובצילום 100 טור א' תורה נד

^{כג} תורה זו נאמרה בשבת תנוכה שנת תקס"ח (ח"ט) וע"י שיש"ק ח"א רה, תפ, וח"ד מב.

^{כד} * בראשית מא א'.

^{כה} לשון המשנה בברכות פ"ט מ"ה משקלקלו המינין (נוסח הגמ' צדוקין) ואמרו אין עולם אלא אחד

^{כז} מוהר"ן בתקפא

^{כז} ע"י ילקוט שמעוני בראשית פ"ב רמז כ', ובראשית רבה יג ג'- כי לא מטיר ה' אלקים. שם טו א'- ויטע

^{כח} ה' אלקים. ושערי אורה שערי חמישי. ובוהר בראשית מח: מט. - ויבן ה' אלקים. שם מט. ופקודי רס. תוריע

^{כט} מז. - ויבן ה' אלקים. וזהר בא לט. - ויעש ה' אלקים. שם- ביום עשות ה' אלקים. תרומה קסא. - כי ה' הוא

^ל האלקים. ובוהר נשא אר"ך דף קלה: (שם מבוואל שם מלא היינו הויה הונומ ל"א המאלי כאלקים הונומ ל"א) ועוד.

^ל נחלא שהכוונה לע"מ שער טו פ"ה שם מבואר האמ"ל שכוונה נקרא עולם הבא, הכל ומאלי, חה נעשה ע"י יחוד

^ל וישראל סכא ותמונה, שכלליות נקראים חכמה ובינה ומנונים ה' אלקים. וע"ש פ"ב שעיקר שם הויה אלקים נקראים ו"ן

המקבלים מהם מנונים.

מאמר ה' הדעת

מספה"ק ליקוטי מורה"ן

לשון רבנו, זכרנו לברכה

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

בתורה נב למדנו כיצד לבטל הישות בהתבודדות עד שלא נשאר כלום ואזי נכלל במחוייב המציאות. ועתה יבאר שיש התכללות בו ית' בבחי' הדעת עד שזוכה שדעתו לא נבדל מדעת הקב"ה אלא בה' דברים, ואזי זוכה להא של הולדה לדורות, כאברהם אבינו שהמשיך ע"ז ליצחק כח הולדת יעקב שאין בזרעו פסול אלא כל זרעו בנים שמשרש בנשמתם אהבת ה'.

מבואר בתורה זו שההולדה היא ע"י אות ה'. ובשער הפסוקים ביאר טעם שיעקב ויצחק אין בשמם אות ה', כיון שיש באברהם וא"כ הכי נמי בכל יהודי יש הא מכח אברהם אבינו, וא"כ כל מה שבאר רבינו בתורה זו, הכוונה כיצד אברהם אבינו חידש מעיין של הולדה, להמשיך אומה נפלאה חרשה בעולם, דהיינו את עם ישראל, עם המסוגל להיות גוי קדוש ממלכת כהנים, דהיינו עם שבכל אחד מהם יש נקודת כסופים עצומים להקב"ה כמבואר בתורה לד. דהיינו כמו שנקודת הכהן של אהבת ה' העביר אברהם רק לבן היורשו וכן יצחק רק ליעקב כך גם את כח הא הולדה של עם כזה לא העביר לשאר צאצאיו אלא רק לבני יעקב.

ליקוטי הלכות

או"ח נפילת אפים ד' י' – חמישה דברים

שיחות

אין

הקדמה

רבינו מבאר כאן סוד ההולדה שתלוי באות הא הרומזת לה' ראשונה שבשם הויה ב"ה, שהיא בינה עילאה¹ (כתר דזעיר אנפין), שם הוא מזל עליון שממנו בני חיי ומזוני כמבואר במועד קטן כח. דבמזל תליא ולא בזכותא. ושם אור הגנוז כמבואר בזהר חדש שה"ש פח: ומשם שרש נשמות ישראל שאברהם אבינו האדם הגדול בענקים² גילה ותיקן והמשיך לעולם³.

דהיינו שאברהם לא הוליד את יצחק שהוא נשמת ישראל, שהאמונה טבועה בהם, שע"ז מטבעם תמיד משתוקקים אליו ית', אלא עד שעורר ותיקן יחוד פנימי של קב"ה ושכינתיה, שע"ז נתחזק אור האמונה בעולם מבינה עילאה.

ע"ן שער הפסוקים ריש פרשת לך לך⁴ מבואר שם שעד שנולד אברהם לא היה זיווג עליון, כי העולם היה בבחי' ינקות, וכידוע שעד אברהם אבינו היה אלפים שנות תוהו ומאברהם התחילו אלפים שנות תורה⁵.

אב תשע ירושלים הגה אלול תשפ

¹ ליתר דיוק ע"ן חיים שער טו פרק ד' שהכוונה לתבונה ואילו בינה עילאה היא רמוזה ב'ד' שבמילוי היוד ראשונה. וע"ש ובהמשך בפרק ה' שם שתבונה זו היא ס' סתומה שמבואר בזהר חדש שה"ש לקמן שהיא נעשית ה' שמשם ההולדה.

² פסוק ביהושע יד טו, ומובא בירושלמי שבת פרק כל כתבי הלכה א', ועשרות פעמים במדרשים שהכוונה לאברהם אבינו

³ לכאורה צ"ע כיון שנולד מתרח ואת שרש נשמות ישראל גילה ותיקן איך נחשב בעצמו ישראל דבשלמא מיצחק והלאה אבל אברהם בעצמו. (ושמעתי מהרב א"ב שהאבות היו בודאי ישראל וכל המחלוקת לגבי השבטים) ונ"ל כי הוא בעצמו היה חידוש עצום וכמבואר במהר"ל גבורות ה' פ"ה הנ"ל שאין לו יחס כלל לתרח אלא יחס אור לחושך (דהיינו שהולדתו אין לה שום בחי' המשך ממה שהיה אלא רק חידוש גמור שנולד מהעדר) ואח"כ מכח המוחין שהמשיך ע"י יחוד שיתבאר לקמן זכה להיות ישראל. וצ"ע.

⁴ בשער הפסוקים פ' לך לך וז"ל, כבר נתבאר אצלנו בדרוש הנקבא כמה בחינות היו בה משנברא העולם ועד חרבן בית שני, ואיך היו הזווגים של ז"ן בכל זמן וזמן וע"ש, והנה עתה נבאר אם היה זיווג לז"א עם נוקביה קודם זמן האבות או בזמנם. דע כי קודם שנולד אברהם לא היה זיווג אל ז"א עם נוקביה לפי שעדיין בזמנים ההם היה ז"א בן ו"ק הנקרא זמן היניקה ולא נכנסו בו המוחין דגדלות, ונודע כי אין טיפת מ"ד נמשכת אלא מן המוחין, ולכן לא היה אז זיווג לז"ן, וכאשר נולד אברהם התחיל למעלה התעוררות זיווג עליון ולכן נקרא שמו אברהם הרומו אל יסוד דז"א הנקרא אבר עם יסוד דנוקביה הנקרא מ"ם סתומה ושניהם נקראים אברהם, אבל עדיין לא נעשה הזיווג העליון בפועל עד שהלך לארץ ישראל ועל ידו נעשה אז הזיווג העליון: וז"ש לו הקב"ה לך לך מארצך וממולדתך וכו' כדי שיתקן על ידו

והתחיל עולם התיקון, ובחייו בדור הפלגה נתייחד ארצו הנשמות רק לישראל^ו ואילו נשמות הגויים הן מיוחדות וז"ל דקליפה (ס"מ ולילי")^ז.

וידוע שאברהם אבינו הראשון ראש לגרים, ומסר נפשו על הפצת גילוי האמונה בעולם, ולבדו חיפש וחיפש את מנהיג העולם^ח עד שהציק^ט אליו בעל הבירה. ואילו צדיקים שלפניו רק שמרו על הקבלה שהיתה בידם

זו"ן ויזדווגו יחד, וז"ש לך לך מארצך וכו' ואעשך לגוי גדול כי בלכתו לארץ ישראל יוגדל ז"א על ידו ויהיה גדול בבחינת מוחין ויוכל להזדווג עם נוקביה,

^י עיין מהר"ל גבורות ה' פ"ה וכן אמרו ז"ל בפרק קמא דע"ז (ט"ז ע"א) שית אלפי שני היו עלמא שני אלפים תהו, והיינו מן בריאת עולם עד שהיה אברהם בן נ"ב שנה שהם ב' אלפים שנים היה הכל תהו שלא היה תורה. וכשהיה אברהם בן נ"ב שנה היה עוסק בתורה כדכתיב את הנפש אשר עשו בחרן ומתרגמין דשעבידו לאורייתא וק"ל בההיא שעתא היה אברהם בן נ"ב שנה, נמצא כי כל הדורות הראשונים היה תהו ואין בהם בריאה ואין דבר שיותר תהו כמו כשדים (כמו שאמרו בפרק החליל כדלעיל). והנה שם נולד אברהם יסוד וראש אבן פינה שבשילבו נברא העולם. הרי שיש כאן דמיון גמור כמו שישאל היו לעם במצרים, האומה אשר הם מקולקלים מכל האומות ושם נולדה האומה הקדושה גדורי ערוה ועבירה, וכן היה באבינו באברהם שהיה ראש אבן פינה, נולד בארץ כשדים אשר עליהם נאמר שהקדוש ברוך הוא מתחרט בכל יום שבראם מצד אשר הם אומה תהו.

^י ראה דרך ה' לרמח"ל ח"ב פ"ד בענין ישראל ואומות העולם – מאדח"ר עד זמן הפלגה כל אותו הזמן לא חדלו צדיקים דורשים האמת לרבים, כגון, חנוך מתושלח שם ועבר, ומוזחירם אותם שיתקנו את עצמם. וכיון שנתמלא סאתם של הבריות, בזמן הפלגה, שפט במדת משפטו ית' היות ראוי שיגמר זמן ההשתדלות השרשי, ויהיה קצם של הדברים, שיקבע מה שראוי ליקבע בבחינת השרשים, לפי מה שכבר נתגלגל ונחיה עד עת הקץ ההוא. ואז השגיח ית' על כל בני האדם, וראה כל המדריגות שהיה ראוי שיקבעו בהם האנשים ההם כפי מעשיהם, וקבעם בהם בבחינתם השרשיית כמ"ש. והנה כפי מה שהזכיר, כל אחד בחוקו וטבעו, ככל שאר המינים שבבריות, וניתן להם להוציא תולדותיהם בחקם ובחינתם ככל שאר המינים. ואמנם נמצאו כלם לפי המשפט העליון, ראויים לישראל במדריגת האנושית השפלה שהגיעו לה אדח"ר ותולדותיו מפני החטא, ולא גבוהים מזה כלל. ואברהם לבדו נבחר במעשיו ונתעלה, ונקבע להיות אילן מעולה ויקר, כפי מציאות האנושית במדריגתו העליונה, וניתן לו להוציא ענפיו כפי חקו. ואז נתחלק העולם לע' אומות, כל אחד מהם במדריגה ידועה, אבל כלם בבחינה האנושית בשפלותו, וישראל בבחינת האנושיות בעליון. והנה אחר הענין הזה נסתם שער השרשים, והתחיל הגלגול וההנהגה בענפים, כל אחד לפי ענינו. ונמצא שאע"פ שלבאורה נראה ענינו עתה וענין הקודמים שוה, באמת איננו כך. אלא עד הפלגה היה הזמן שרשי האנושיות, ונתגלגלו הדברים בבחינה זו. וכשהגיע קץ זמן זה, נקבע הדבר כפי המשפט, והתחיל זמן אחר שהוא זמן הענפים, שעודנו בו עתה:ומרוב טובו וחסדו ית' גור ונתן מקום אפילו לענפי שאר האומות שבבחינתם ומעשיהם יקרו עצמם משרשם ויכללו מענפיו של אאע"ה אם ירצו. והוא מה שעשהו ית' לאברהם אב לגרים ואמר לו ונברכו כך כל משפחות האדמה ואולם אם לא ישתדלו בזה ישארו תחת אילנותיהם השרשיים כפי ענינם הטבעי.

^ח ראה חסד לאברהם (אזול"י) מעין ו' נהר ה' – דע שכל הנשמות החולפות הכשרות שנשתלחו בעולם עד דור הפלגה, שהיה אז ארצו הנשמות פתוח לכל הנולדים, עד דור הפלגה שחלק הקדוש ברוך הוא האומות לשרים, ולא נתן עוד נשמה קדושה בבני אדם מפני שהם תחת השרים, אינם שואבים אלא מתחת ידי שריהם מצד החיצוניות השולטות עליהם, כי ע' שרי האומות הם בסוד הקליפה התחתונה, שהם ארבע קליפות מלמטה למעלה שהם רוח סערה, ענן גדול, ואש מתלקחת, ונוגה לו, היא הד' הקרובה אל הקדושה שבה נאחזים חסידי א"ה. והנה מיום שחלק יי' גבול העמים, אין אותה קליפה שהיא שורש לשריהם נוטלת נשמות קדושות מלמעלה מאוצר הקודש כלל, אלא יש להם נשמות מזיווג לילית וסמ"אל שרי הקליפות הנזכרים, והם מייחודם עושים נשמות לשרים, ונותנים ומשפיעים להם, והם שורצים שרץ נפש חיה טמאה לרוב, ולפעמים יש נוחלים משם נשמות בעם יי', והיינו סוד ערב רב אשר בין קדושי ישראל ומהם פריצי ישראל, והכל מצדינו שאלמלא היו הכשרים מזדווגים בכשרות לא היתה החיצוניות נכנסת שם

^ט עיין רמב"ם יד החזקה עבודה זרה פרק א' הלכה ג' – (ג) פיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשב ביום ובלילה והיה תמה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו. כי אי אפשר שיסבב את עצמו. ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא משקע באור פשדים בין עובדי כוכבים הטפשים ואביו ואמו וכל העם עובדי כוכבים והוא עובד עמקם ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה. וידע שיש שם אלוה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו. וידע שכל העולם טועים ודבר שגורם להם לטעות זה שעובדים את הפוכים ואת הצורות עד שאבד האמת מדעתם. וכן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו. פיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור פשדים ולערוך דין עמקם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושבד הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיפריהו כל הברואים הבאים. וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא אלו. פיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להרגו ונעשה לו נס ויצא לחרן. והתחיל לעמד ולקרא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבד. והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שגאמר (בראשית כא לב) "ויקרא שם בשם ה' אל עולם". וכיון שהיה העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העקר הגדול הזה וחפר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו. וישב יצחק מלמד ומזהיר. ויצחק הודיע ליצחק ומנהו ללמד וישב מלמד ומחזיק כל הנלויים אליו. ויצחק אבינו למד בניו כלם והבדיל לוי ומנהו ראש והושיבו ביישיבה ללמד דרך השם ולשמר מצות אברהם. וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממנה אחר ממנה כדי שלא תשכח הלמוד. והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יצחק ובנלויים עליהם ונעשית בעולם אמה שהיא יודעת את ה'. עד שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמד מעשיהן ולעבד כוכבים כמותן חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות. ומעולם לא עבד שבט לוי עבודת כוכבים. וכמעט קט היה העקר ששתל אברהם נעקר וחזרין בני יצחק לטעות העולם ותעיותו. ומאזכה ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה רבנו של כל הנביאים ושלחו. פיון שנתבא משה רבנו ובחר ה' ישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו ומה יהיה משפט עבודת כוכבים וכל הטועים אחריה:

^י עיין משנת חסידים מסכת תפלת עשיה פ"ב אות ג' ד' הכל הציץ בשכינה ונענש ואדח"ר הציץ ונענש ואברהם היה התיקון שלהם. ולפ"י אולי אפ"ל שהתיקון היה ע"י רוב כסופי העצומים אליו ית' כמבואר בתורה קמב ואעפ"כ כבש יצרו ולא הציץ באיסור עי"ז וזה

מאדם הראשון/י"א. וכל עסקם בתורה היה לצורך תיקון נפשם/י"ב, כי אז עדיין לא היה אפשר להמשיך אור אמונה גדול לעולם, שעל ידו יוכלו להחזיר אחרים בתשובה/י"ג. וידוע ששרש האמונה בבינה, כמבואר בתורה נז"ב, ש"ע נדר שהוא בבינה מתחזקת האמונה. ובתורה ה' תנינא מבאר שחזוק האמונה ע"י עצות, שהן בחי' עומק הלב, דהיינו בינה ליבא. ולהבין ענין הזיווג העליון הנ"ל שחידש אברהם אבינו עיין לק"ה ערובי תחומין ה' (שעפ"י תורה ה' תנינא הנ"ל) אותיות ג' ד' ה', מזהרנ"ת מבאר שם כוונות ק"ש עפ"י כתבי האריז"ל שיש יחוד תמידי של חו"ב שהוא לקיום העולמות בשפע המוכרח לקיומן ולא יותר, ומשפע זה נמשכת האמונה בעולם, אבל כשמגיע לזה העולם החשוך היא כבר חלשה מאד, רק התנוצצות בעלמא, בבחי' מרחוק ה' נראה לי, אבל למעלה המלאכים כל חיותם מזה השפע, והיא שרש נשמתם עד שמכוחו השרפים נשרפים מרוב התלהבות אליו ית'. אבל נשמות ישראל הן מיוחד פנימי יותר/י"ד.

וכדי לחזק את האמונה בעולם החשוך שלנו, צריך לגרום זיווג קב"ה ושכינתיה למטה, שעל ידו יעלה מ"ן ויתעורר זיווג פנימי בחו"ב העליונים (שנקרא יחוד ישראל סבא ותבונה), שהוא שרש נשמות ישראל, ועי"ז ירד שפע אור אמת ואמונה בחזק יותר, עד שנוכל להרגישו היטב בלבנו, וזה נעשה ע"י מצוות ק"ש עי"ש. ועפ"י זה נראה לבאר שעד אברהם עדין לא היה יחוד זעיר ונוקביה הנ"ל לעורר יחוד פנימי בחו"ב העליונים, ולכן כל האמונה בעולם היתה רק מהיחוד התדיר הנ"ל ההכרחי בלבד לקיום העולמות, ולכן רק מי שזיכך עצמו זכה לאמונה כמלאך, ועוד שאז היו נשמות גדולות וזכות, שזכו להתעורר ממנו כהמלאכים, אבל לא היה אפשר לחזקו כלל כנ"ל.

ולכן לא היה אפשר להמשיך נשמות מ"הא" הנ"ל שהיא הארת החכמה בבינה עילאה ביחוד הפנימי (שנקרא ישראל סבא ותבונה/י"ו) להוליד נשמות ישראל. ורק ע"י שאברהם אבינו תיקן את זו"ן עד שזכה ל"הא" הנ"ל, תיקן את האפשרות להמשיך נשמות ישראל בעולם. נשמות שהן הארת הדעת בעולם. ובזה תבין מה שמבואר בתורה קמב שלאברהם אבינו לא היה ממי ללמוד, אע"פ שידוע שלמד בבית מדרש של נח ושל שם ועבר. אלא שהם היו בבחי' שימור הקיים, וכל הדעת שלימדו היה בבחי' היחוד התדיר בלא שום חידוש, לכן לא יכלו לגייר גרים, דהיינו הארת אמונה במקומות הרחוקים ונמוכים. אבל אברהם אבינו במעשיו במסירות נפשו באור כסדים, הביא את זו"ן לעיבור, כמבואר בשער הפסוקים שם, ואח"כ הגדילם בהליכתו לחרן, עד שהביאם ליחוד ממש בהליכתו לארץ ישראל, שהיא בחי' אות ה' הנ"ל, בחי' הארת בינה/י"ז. ועי"ז המשיך אור אמת ואמונה ודעת בעולם, שמכוחו יכול היה להפיץ דעת ולגייר גרים/י"ח. והקב"ה העלה אותו מעל הנהגת הטבע של ככבים ומזלות/י"ט, כמ"ש צא מהצטגנות שלך/י"ט, ואז זכה לאות ה' הנ"ל, והוסיף אותה הקב"ה בשמו, ואז הוליד את יצחק, זרע קודש ממעין חדש הנ"ל מזל עליון/כ.

שבעל הבירה יציץ אליו. בסוטה יז. וחולין פט. עה"פ מחוט ועד שרוך נעל מבואר שבזכות אברהם יש לנו חוט תכלת של ציצית שזוכה על ידו לבחי' מציץ מן החרכים.

^{יא} **עיין ערוגות הבושם** (להרה"ק מפרשיסחא) – פרשת וישב וזה לשונו – ונראה לפרש עוד ע"ד פירוש הרה"ק מפרשיסחא זצ"ל, דהנה איתא בספרים מה בין אברהם אע"ה לבין צדיקים שקדמוהו, שצדיקים שקדמוהו הסתפקו עצמם בשלימות נפשם, אך אע"ה היתה כל מגמתו שתצא ממנו אומה שלימה קוראים בשם ה' שיתגדל ויתקדש שמו יתברך בכל העולם, עכ"ד.

^{יב} **כפי שיתבאר** לקמן שאז האפשרות להתחזק באמונה היתה רק ע"י זיכוך עצמי שעל ידו יזכה להרגיש ביתר שאת את האור הקיים כבר ולא ע"י מעשים טובים שיעלו מ"ן ויעוררו שפע גדול יותר.

^{יג} **צ"ע כי** נח היה צריך להחזיר את דורו בתשובה. אבל כידוע שבכתבי האריז"ל יש הרבה ביאורים לדברים שהיתה עליהם בחירה, למה רק כך היו יכולים לבחור, כי באמת אחרי שבחרו אזי יש הסבר, אבל אין הכוונה שהביאור מוציא מאפשרות הבחירה.

^{יד} **עיין עץ חיים** שער טו פ"א

^{טו} **עיין עץ חיים** – שער טו פרק ה – ודע כי ג' חלקי הבינה שהם בינה ותבונה הראשונה ותבונה שניה כולם הם פרצוף אחד. **נמצא** כי כאשר היה עיבור ראשון דז"א שהוא אז בבחי' ג' כלול גו' כנודע היה בזו התבונה ראשונה שהיא ה' ראשונה של השם לפי שכיון שג' חלקים הנ"ל נעשו פרצוף א' נמצא כי זו התבונה הראשונה היא מהחזה ולמטה של כללות הפרצוף הנ"ל ושם הוא מקום העיבור שהוא מקום הבטן אשר בתוכו נוצר הולד, אבל בבינה העליונה אין שם בחי' הריון ועיבור, והנה בינה עליונה נקרא סמ"ך, ותבונה ראשונה נקרא ס' שתומה כנ"ל (כפי שנתבאר שם בפ"ד ענין הג' חלקי בינה שתבונה א' היא ס' ותבונה ב' היא זו שנה"י שלה נעשים חב"ד דז"א עי"ש).

ועפ"י מובן הזוהר חדש שיר השירים דף פח: (יובא לקמן) שמבאר שההולדה תלוי בה' וס' שתומה ונקט דייקא ס' שתומה שהיא התבונה ששם הולדת זעיר. ואותה תיקן אברהם אבינו כמבואר שם. דהיינו אע"פ שבמפרשים עי"ש רמ"ק ועוד מבואר שמדובר בבינה אבל הכוונה לתבונה וכמבואר בע"ח הנ"ל שהן פרצוף אחד שמתחלק לג'.

^{טז} **עיין זמרת הארץ** סימן נג, וכן מובא בכ"ב בכתבי האריז"ל. (ונראה שזה בחי' אורא דארץ ישראל מחכים כי חכמה מתגלית רק בבינה)

^{יז} **צ"ע** הרי כדי לזכות לדעת צריך לגייר גרים ועוד שהרי גייר גרים קודם שבא לארץ.

^{יח} **זוהר רע"מ פנחס** דף רטו: – תא חזי, כל בריין דעלמא קודם דאתייהיב אורייתא לישראל, הווי תליין במולא, ואפילו בני חיי ומווני, אבל בתר דאתייהיב אורייתא לישראל, אפיק לון מחיובא דכוכביא ומולי, ודא אוליפנא מאברהם, בגין דהווי עתידין בנוי לקבלא ה' מאברהם, דאיהי חמשה חומשי תורה, דאתמר בה (שם ב ד) אלה תולדות השמים והארץ בה' בראם, בה' בראם, אמר לאברהם בגין האי

ענין הדעת שעל ידה ההולדה

רבנו מבאר כאן ובתורה כה את ענין הדעת בלשון שלא נמצא בתורות אחרות אלא בספרי המחקרים, ששלימות הדעת, דהיינו להוציאה מכח אל הפועל, זה כשמשיג בדעתו כל מה שאפשר לאדם להשיג בדעתו, ואז אין חילוק בין דעתו לדעת הקב"ה, אלא בחמישה דברים בלבד.

ובמבט שטחי נראה שהדעת היא ענין שכלי בלבד, הפך מה שידוע בדרך כלל, שלהפך, הדעת היא הקושרת את השכל אל הלב והמידות, דהיינו שמוריד את המוחין אל העשייה דייקא שזה העיקר, וכמבואר בתורה יט תנינא שזה היה הכפירה של עמלק שכפר בעיקר, דהיינו בעשיה שהיא העיקר, ופירש גם את המצוות המעשיות כרמוז ומשל לענינים שכליים.

אבל בעיון יותר נראה לדייק לשון רבינו "ואז דעתו יונק מדעת הש"י שהיא בחי' הא ואז מוליד". נראה שרומז כאן למה שמבואר בתורה ד' ובתורה עב. כי בתורה עב מבואר שמי שיש לו דעת צח כל שהוא אזי מתבטל ממנו יצר הרע הגשמי, וכל עבודתו היא רק ביטול הישות בתכלית, כדי להכליל באין סוף, וכלפי אור א"ס ששם כולו טוב בתכלית, אזי אפילו הישות הזכה ביותר שלו, דהיינו ישות נשמתו היא דין והסתרה, שמונע את ההתכללות הזו. ובתורה ד' אות ט' מבואר שמשם רבינו (שהוא הדעת), היה לו התפשטות הגשמיות בבחי' רצוא ושוב ועי"ז זכה לדעת, כי בשוב מאיר הרשימו מהביטול, אל הדעת את גדולת הש"י. ושם בתחילת התורה מבואר שהדעת היא מעין עוה"ב, שידוע שכל מאורעותיו לטובה, דהיינו כשחי בעוה"ז עם השגות ותפיסת עולם של עוה"ב. עוד מבואר בתורה קץ שהבחירה של משה הייתה לכוון לדעתו של הקב"ה גם במה שאמר לו הפוך, נמצא שמשם שהוא הדעת היינו שזכה לכוון התכללות בו ית', עד שידע רצונו לא כידיעה מבחוץ אלא כידיעת עצמו, מצד ההתכללות בו ית'. וזו היא הדעת האמיתית ורק זה נקרא בר דעת באמת. וזו כוונת רבנו שדעת היא כשיונק מדעתו של הקב"ה, הכוונה שברצוא ושוב זוכה לביטול אל הא"ס ובשוב הרשימו מראה לדעת, ואזי יונק מדעתו ית' ממש.

ובסוף התורה מבאר רבנו עוד, שיש ג' תנאים לשלימות הדעת, והם בחי' אשה דירה וכלים. דהיינו כי אשה רומז שכדי לזכות להתפשטות הגשמיות שע"ז זוכה לביטול והתכללות בדעתו ית' לזה צריך לזכך חומר הגוף. ודירה רומז ליראת שמים, דהיינו לאפוקי מדעת הכופרים הנ"ל שעיקר הוא השכל כאן מבאר רבינו שאין שלימות לדעת עד שההשגה הנפלאה שזכה לה ע"י הביטול והרשימו שהראה לדעת כל זה חייב להאיר להתפעלות הלב שיתבטא ביראת שמים עצומה. וכלים הם התלמידים שעל ידם מחדד דעתו צריך שיהיו תלמידים הגונים, שבאמת רוצים דעת קדושה ויראת שמים, כי בלא זה הם מזיקים לרבה וכמבואר בתורה ס' אות ז' ובתורה נט.

איך כל הנ"ל שייך לי

מבואר בתורה שההולדה היא ע"י אות ה'. ובשער הפסוקים ביאר טעם שיעקב ויצחק אין בשמם אות ה', כיון שיש באברהם אבינו מכוחו יש הא בכל יהודי, ולפי"ז כל מה שבאר רבינו בתורה זו הכוונה כיצד אברהם אבינו חידש מעיין של הולדה, להמשיך אומה נפלאה חדשה בעולם, דהיינו את עם ישראל, עם המסוגל להיות גוי קדוש ממלכת כהנים, דהיינו עם שבכל אחד מהם יש נקודת כסופים עצומים להקב"ה כמבואר בתורה לד. דהיינו כמו שנקודת הכהן של אהבת ה' העביר אברהם רק לבן היורשו וכן יצחק רק ליעקב כך גם את כח ההולדה של עם כזה לא העביר לשאר צאצאיו אלא רק לבני יעקב.

ה' דאטוסף בשמך, השמים תחתך, וכל כוכביא ומולי דנהירין בה', ולא עוד, אלא דאתמר בה (שם מז כג) ה"א לכם זרע, וזרעתם בה"א, (שם בא יב) כי ביצחק יקרא לך זרע:

עיין רמ"ק אור יקר כרך טו סוף סימן יח דף קג כתב שאות ה' של אברהם בבינה ושל שרה במלכות שכך מבואר בזהר לך לך וכן התורה שהיא תפארת היא חמישה מכח הבינה כי תפארת מוליד מכח הבינה והיינו אמא עד הוד אתפשטת. ומה שמבואר כאן בהבראם ה' דאברהם בכמה מקומות מבואר שהכוונה למלכות אבל אפשר שהכא פליגי וכמבואר במקום אחר שהיא ה' שבה ברא את העוה"ז כמ"ש בי-ה ברא עולמים. מאידך הא שנתן יוסף מוכרח שהיא במלכות שהוא יסוד ואין בידו ה' של בינה. והכי נמי ה' דאברהם במלכות אלא שע"י עסקו בתורה יש לו כח להמשיך מבינה ועי"ז נמשך כח הולדה למלכות מה' שבבינה. עי"ש.

וצ"ע כי הרע"מ הנ"ל וכן הקטע שלפניו ואחריו מגנה מאד את הסוברים שבני חיי ומזוני הם ממזלא, ומשמע שם שמזלא הכוונה ככבים ומזלות ולא בזכות מעשים טובים ומשמע שם שבזכות מעשים דהיינו תורה עמ"נ לקיימה אזי מבטל המזל וזוכה יותר. וצ"ע כי ידוע שמדת השמיני נוצר חסד ומזל יג ביג מדות רחמים הם נקראים מזל והן בודאי למעלה מככבים ומזלות שהם נחשבים הנהגת הארץ במלכות התחתונה ואילו המזלות ההם הן בכתר עליון בבינה עלאה.

^ט עיין מהרש"א נדרים לב. שיש בזה לשונות סותרים בגמ' שבשבת קנו אמר שהסתכל במזל וראה שאינו ראוי להוליד ובנדרים לב. אמר שהסתכל במזל וראה שאין לו אלא בן אחד. ומתוך שבבין הבתרים נעשה ראוי להוליד (כמבואר ביבמות סד. שאברהם ושרה טומטומין היו שאין ראויים להוליד כלל) ואחרי שהוסיף לו ה' בשמו זכה להוליד את יצחק.

^כ עיין שערי אורה באמצע שער שלישי ורביעי ד"ה ודע כי כל הבאים להתפלל לפני הש"י ושואלים בנים מאת הש"י אצל נצח והוד היו מתכוונים. ועי"ש שהם משפיעים למלכות והם השער לבינה עליונה ששם המזל העליון שבו בני חיי ומזוני, והרוצה להוליד בנים ע"י נס עד המקום הזה ראוי לעלות וזהו ותתפלל חנה על ה' על דייקא ועי"ש שמאריך בזה. וכה"ג כתב בספרו שערי צדק באמצע שער שמיני בביאור ספירת הבינה ד"ה דע כי ב"ד הגדול.

הרמ"ק על זהר חדש שיר השירים/כ"א מבאר שאברהם אבינו רדף אחר מדת החסד, אבל לא השיגה עד שתיקן את אות הא הזו של ההולדה /כ"ב, ואולי אפ"ל שהכי נמי כל אדם את הנקודה השייכת לו שצריך לגלות בעולם לא משיג בקלות, וצריך לתקן כל התיקונים המבוארים כאן וראשית לעסוק בתורה בכל יכולתו/כ"ג עד ששיג כל שאפשר לו בכשרונותיו, עד ששיג לפי מדרגתו בחי' תכלית הידיעה שלא נדע. כמבואר כאן שצריך להשתמש בדעתו לחשוב ולהתבונן בעבודת ה' כיצד יתחבר להקב"ה כל כך עד שישלים דעתו בכל האפשר לפי בכשרונותיו, וגם ידבר עם אחרים ביראת שמים ועבודת ה', וילמד דעתו לאחרים עד שישלים דעתו, ויזכה לבינה ואז יוכל להוליד דעת אמת בעולם/כ"ד, בבנים או בתלמידים הנקראים בנים.

ומסתמא לא לחינם מספר לנו רבינו על אברהם אבינו אלא כדי שנשאף להגיע למעשיו כפשוטו לפי מדרגתו. וכמו שאברהם אבינו על כל מה שעבר עליו זכה לתקן פרצופי אלוקות למעלה כמבואר בשער הפסוקים לך לך, הכי נמי כל אחד יכול לפי מדרגתו, וכמבואר בסוף תורה ו' פי האדם פפי הנועותיו וכפי התחזקותו בעבודתו יתברך, פן גורם ליחוד השמות למעלה, וממשיך על עצמו הקדשה משם. והבן היטב:

כי כל אחד יכול לעשות מסירות נפש לפי מדרגתו, ועי"ז להביא את זעיר לעיבור כמבואר שם, ויכול לגייר גרים דהיינו לקרב רחוקים ולעשות תלמידים ולבוא לארץ ישראל ולקדושת א"י, וכמבואר בתורה מח שע"י תפלה בבח/כ"ד זוכים לעורר כח אתון דעובדא דבראשית ולעורר בחי' כח מעשיו הגיד לעמו ולהסיר טענת מדת הדין "גולנים אתם" מעל זכותינו בארץ ישראל. וזה שאמרו חז"ל כל אדם צריך לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, כי אע"פ שהיו נשמות גדולות, אבל מה שהם עשו בכלליות, יכול כל אחד לעשות בפרטיות בבחי' עולם קטן שלו, וכנ"ל בתורה ו' שבכל תנועה גם של איש פשוט גורם ליחוד שמות קדושים.

כי כל אדם צריך להוליד את עצמו, דהיינו את הנקודה השייכת לו שאין אותה לשום אדם אחר כמבואר בתורה לד ומבואר שם שזו הנקודה נתחדשה בישראל אחר מתן תורה, והיינו כנ"ל שמקור נשמות ישראל להוליד ממנו נשמות ישראל, לא היה אפשר למשוך ממנו, אלא אחרי שאברהם אבינו זכה לה' הזו, כי באברהם התחיל אלפים שנות תורה ובפועל יותר התחיל במתן תורה עצמו.

עוד מבואר בלק"ה פדיון הבכור ה' ח' שבכל לידה של כל יהודי נולד דעת והיינו נקודה הנ"ל של דעת שמאירה משרש נשמתו, שנקודת דעת וחיבור להקב"ה הזו, רק לו הממשלה להאיר בבני העולם, כמבואר שם בתורה לד. ונקודת אהבה זו נתחדש בעם ישראל במתן תורה, שנעשו גוי קדוש ממלכת כהנים כפי שנתבאר באריכות בהקדמה לתורה לד. ועיין עוד היטב בלק"ה פדיון הבכור הנ"ל/כ"ו.

עד כאן הקדמה

כ"א אור יקר לרמ"ק ברח"י סימן כג דף קסא קסג

כ"ב אע"פ שחסד שרשו בחכמה והא היא בינה אבל אין להתגלות לחכמה אלא בבינה לכן גם לחסד הנמשך מחכמה אין גלוי עד שתיקן את האפשרות להמשיך הארה חדשה מהבינה.

כ"ג משמע בגמ' שיש אפשרות כזו עיין מנחות צט סע"ב שאל בן דמה וכו' כגון אני שלמדתי את כל התורה כולה. וצ"ע אולי זה לא תלוי בזה אלא בהשגת הבינה כמבואר במשנה אבות ספ"ה בן ארבעים לבינה.

כ"ד צ"ע כי מצוות פרו ורבו נתן הקב"ה ביד נערים צעירים שעדיין לא השלימו דעתם ועד שזוכים להשלים הדעת כבר עבר זמן ההולדה.

כ"ה עי"ש שזה בחי' סוכה. ועיין שער הכוונות סוכה דרוש ד' שסבך גמט' לך לך שאמר הקב"ה לאברהם אבינו

כ"ו ליקוטי הלכות יו"ד - הלכות פדיון בכור הלכה ה' אות ח' - פי עקר ההולדה באמת הוא רק הולדת הדעת כמובן בכתבי האר"י ז"ל שזה סוד יציאת מצרים, כי במצרים היה הדעת בגלות עד שאמר פרעה שהוא מלכות דסטרא אחרא מי ה' וכו' וכשיצאו ממצרים אז נולד ונתגלה הדעת ומשם נמשך כל ההולדות של ישראל, כי כל אחד מישראל מגדול ועד קטן יש לו איזה חלק בהדעת הקדוש, כי כל אחד מישראל הוא חלק אלו"ק ממעל ויש לו שרש במחשבה דקדשא בריך הוא שהוא שרש הדעת הקדוש. ועל - פן פשוט אחד מישראל איז פפי בחינתו נמשך איזה התגלות הדעת בעולם. שעל - ידי שנוול ונתוסף אחד מישראל על - ידי זה יתוסף ויגדל ויתרבה הדעת בעולם לדעת את ה' הבוירא הכל היחיד המשגיח ומושל יתברך. גם הערלה נמשך משם שהערלה שהוא מסטרא דמסאבא חופה על הברית קדש ששרשו בדעת העליון שדרך שם כל המשכת הדעת מדור לדור. ועל - פן צריכין למול הערלה ולגלות העטרה וכו', כמובן כל זה בפנונות:

הכלל שבכל ההולדות של ישראל נמשך דעת רק שצריכין כמה תקונים להוציא מהעולם אל הגלוי ואחר כך לגדלו מקטנות לגדלות וכו'. ועקר הוא הולדה הראשונה שהוא הבכור כנ"ל. וכל זה התחיל מאברהם אבינו עליו השלום שהוא הראשון שזכה לגלות אלקות בעולם. ועל - פן זכה לכהנה, כמו שכתוב, אתה כהן לעולם, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, כי בודאי מגיע לו הכהנה שהוא בחינת הארת הדעת של פן ותלמיד, כי הוא הראשון שהתחיל לעסק בזה להאיר זה הדעת בעולם. ועל - פן צריכין לתן חמשה שקלים להפכה בשביל פדיון הבכור כנגד ה' דאברהם שמשם עקר ההולדה דקדשה בבחינת אברהם אינו מוליד אברהם מוליד, כי אברהם היה הראשון שהיה צריך להוליד הולדה קדושה של ישראל על - פן לא היה יכול להוליד בלא זה הזאת שהוא בחינת ה' הדעת שזכה על - ידי שהאיר הדעת בעולם על - ידי הגרים שעשה כמו שמבאר (בסימן נג) כי בודאי אמות העולם מולידים אף - על - פי שאין בהם ה' הזאת. ואפלו אברהם בעצמו הוליד את ישמעאל קדם שזכה לה הזאת. רק הולדת יצחק שהוא הראשון שנוול בקדשת ישראל לא היה אפשר להולידו בלא זה הזאת שהוא בחינת ה' הדעת שעל - ידי זה נולד הולדה קדושה הזאת שהוא הולדת יצחק שממנו יצא יעקב וכל ישראל אחריו שעל ידם נמשך הדעת בעולם לידע מה יתברך. וקדשת זאת זה צריכין להמשיך בכל הולדה ראשונה שהוא הולדת הבכור כדי להמשיך על - ידי זה הדעת בעולם. ועל - פן צריכין לפדותו בחמשה שקלים דיקא כנגד זה הזאת של אברהם שהוא ה' הדעת שמשם עקר ההולדה דקדשה כנ"ל. כל האבות היה כל עסקם בזה כל ימי חייהם להמשיך זה הדעת הקדוש בעולם וכל מעשיהם ועסקיהם היה רק בשביל זה להודיע, כי ה' הוא האלקים:

התורות של רבנו הן מעט מאד המכיל את המרובה מאד, וקשה מאד בתוך התורה בעצמה לכלול את כל עומק הביאור שלה, לכן עיין היטב בהקדמה הנ"ל, (ובזוהר שיר השירים לקמן ובלק"ה פדיון הבכור ה' ח' הנ"ל) שם נתבאר עומק הכוונה כאן באריכות יותר.

(גם זה לשון רבינו ז"ל)

תורה נג

עיקר הולדה להוליד נשמות קדושות המשתוקקות ונכספות תמיד אל הש"י **תלוי בה"א** ראשונה שבשם הויה, שהיא בינה עילאה, כמאמר חז"ל בני חיי ומזוני במזל תליא ולא בזכות המעשים, **בבחי' (בראשית מז)/כ"ו** **הא לכם זרע** הפשט מדבר בזרע חטה שנתן יוסף הצדיק למצרים, אבל רמזו בזה אות ה' הנ"ל שעל ידה הזרע דהיינו ההולדה, ודייקא יוסף הצדיק מרכבה ליסוד הוא שאמר זאת (ודייקא למצרים אחרי שמלו עצמם).

ואברהם ושרה לא הולידו נשמת יצחק הקדושה/כ"ו **עד שהגיעו לה"א הזאת** כמבואר נפלא בזוהר שיר השירים שהבינה היא מ' סתומה וההולדה היא ע"י שנפתחת ומאירה לה' אחרונה שהיא המלכות עי"ש(כ"ט)/ל' כיון שנבחרו להוליד עם חדש, היו צריכים לתקן תיקון חדש בה"א הזו, שהיא בינה עילאה עולם

^{כ"ו} **בראשית פרק מז** (כג) ויאמר יוסף אל העם הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרעה הא לכם זרע וזרעכם את האדמה:

^{כ"ח} **אע"פ** שאברהם הוליד את ישמעאל, אדרבה זה היה כדי שתצא הפסולת שבו יוכל להוליד נשמה קדושה כיצחק שהיא שרש לעם ישראל כמבואר במ"א

^{כ"ט} **עיין זוהר חדש שיר השירים עה"פ נאוו לחיך** [אור יקר לרמ"ק ברכ' יו סימן כג דף קסא קסג] [עיין שער הפסוקים לך לך הובא בדעת ותבונה סוף פרק ל'. לק"ה פדיון הבכור ה']

^ל **עיין זוהר חדש שיר השירים [דף פח:]** הנה כתיב, **והנה דבר יהו"ה אלי לאמר לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך**, ושואל **וכי אברהם דהוה אזיל בשלימו לגבי מלכא קדישא** וכי אברהם שהיה הולך בשלימות לפני המלך הקדוש ב"ה, איך לא האמין במאמר דקדשא בריך הוא איך לא האמין בדברי הקדוש ברוך הוא, **בכמה זמנין דאמר ליה דלהוון ליה בנין** שאמר לו כמה פעמים שיהיו לו בנים, **דכתיב בראש הפרשה לזרעך אתן את הארץ הזאת** הרי שהבטיח לו הקדוש ברוך הוא שיהיה לו זרע, **ולבתר איהו אמר** ואחר כך איך אמר **ואנכי הולף עירי פי בלא בנים**, וכתב ועוד כתוב הן **לי לא נתת זרע** שפירושו לפי הבטחתך היה ראוי שכבר יהיה לי זרע, ועתה שהמזל מראה שלא יהיה לי זרע נראה כי **והנה בן ביתי יורש אותי**. ומשיב אלא הענין היה כך כי **בקדמיתא אברהם הוה הימין בקדשא בריך הוא** בתחילה אברהם האמין בהבטחת הקדוש ברוך הוא שיהיה לו זרע, אלא אחר כך **והוה מסתכל בכוכבייא ובהגני מזלי** (ה"י) היה מסתכל בכוכבים ובאלו המזלות, **והוה חזי דלא יהא ליה בר** ושם ראה שלא יהיה לו בן, וחשב הלא הקדוש ברוך הוא הוא המסדר את מערכת השמים, נמצא שעתה מראה לו הקדוש ברוך הוא שלא יהיה לו זרע, לכן אמר אברהם להקדוש ברוך הוא כמתמיה הן לי לא נתת זרע, ר"ל איך זה שהמזל מנגד להבטחתך, והרי רצונך להנהיג את העולם על ידי המזל, והטעם שהמזל הראה לו כך בגין דעד כען לא הוה דביק בדביקו דמאריה לפי שעדיין לא היה דבוק בדביקות הקדוש ברוך הוא כראוי. אבל כיון דכתיב כיון שכתוב אחר כך **ויצא אותו החוצה** דהיינו אפי"ק ליה משהוא אורח הוציא אותו מדרך המזלות, (ה"י) **וקריב ליה לפולחניה** וקרב אותו לעבודתו, **למגדע אורחין אחרנין דחכמתא** לדעת דרכים אחרים של החכמה הקדושה, **ואפי"ק ליה משהוא טיורי דמזלי** והוציא אותו מחכמת המזלות, **ואמר ליה** הקדוש ברוך הוא, **אברם אינו מוליד**, אבל אברהם מוליד, וכתוב שם "והאמין בה", כי מאז ידע שהקדוש ברוך הוא ישנה את המזל בשבילו ויהיו לו בנים, **ודא** וזה שאמר לו הקדוש ברוך הוא **ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך**. ושואל מאי טעמא מהו הטעם שאוסף לו הקדוש ברוך הוא דוקא אות ה', ולומר בגין דלית בכל אתון את דמתתקנא לאוליא בר את ה' לפי שאין בכל האותיות אות שמתוקנת להוליד חוץ מאות ה', **האי את איהי מתתקנא למעבד פירין ואיבין יתיר מכל שאר אתון** אות זו מתוקנת לעשות פירות ואיבין יותר מכל שאר האותיות (כמו שכתוב (בראשית מז כג), ה"א לבס זרע), **ובגין כף איהי פתיחא מכל סטרין** ובשביל זה היא פתוחה מכל האלדים, דהיינו פתוחה למעלה לקבל, ופתוחה למטה להשפיע. **וא"ת את דא לא אצטריך ליה לאברהם לאתוספא ליה דהא לאו דיליה הוא**. ה' איהו נוקבא בכל אתר. ותינח לשרה למהוי את דא רשימא בגויה. ומשיב שר' של אברהם אינה אותה ה' של שרה, **אלא תרי ההי"ן אינן** אלף שתי ההי"ן הם בשם הוי"ה, **חד עילאה** אחת עליונה דבינה, **וחד תתאה** ואחת תחתונה במלכות, ומפרש **חד עילמא דכוכרא** אחת הוא עולם הזכר, והיינו הבינה שהיא בחינת זכר לפי שמשפעת לתחתונים, **וחד עילמא תתאה דאיהו עילמא דנוקבא** ואחת עולם התחתון שהוא עולם הנקבא שהיא מקבלת את השפע מן העליונים, **כיון דאתוסף ה' באברהם** כיון שנתוספה אות ה' של הבינה באברהם, אז **אור קדמא** שהוא סוד אור הראשון שהוא החסד, **דהוה האי ה' מתעשף בה שר'** זו של הבינה היתה מתעשפת בו, **נפיק ועבד איבין** עתה יצא ועשה פירות, כי אין פירות אלף מלך החסד, **ואתרישים אברהם בהוה דרגא עילאה דיליה** ונכנס אברהם בלוח העליונה שלו שהוא החסד, **בחילא דהאי ה' עילאה** נכח אותה ה' העליונה של הבינה, **דהא לית חילא ותוקפא להוה אור קדמא בר ה'** כי אין כח וחוק לאור הראשון שהוא החסד להוליד תולדות חוץ מזה ה' של הבינה, **ובגין כף נטיל הוה אור קדמא את ה' עמיה** ולכן לקח אברהם שהוא אור הראשון שבהם את אות ה' דבינה עמו, **ואתישב בדרגיה** ועל ידי זה נתיישב במדרגתו שבהם, **דהא סליק למהוי עבד תולדין** כי על ידי ה' דבינה עלה לעשות תולדות שהם מלך החסד.

וממשיך ואמר הנה תרין אתון רשימין הכא ב' אותיות כשומות כאן בשמו של אברהם, **דאינן סליקו לעילמא עילאה**, ואינן ה"ם שהם עולות ושייכות לעולם העליון שהוא הבינה, והם אותיות ה' ס', והנה אות ה' שייכת גם במלכות, אבל את מ' מעלמא עילאה איהי אות מ' סתומה המורה על ההעלם היא רק מעולם העליון דבינה.

ושואל מאי ביניהו בין את מ' ובין את ה', דהא תרוייהו מעלמא עילאה אינן מה ההפך בין אות מ' לבין אות ה', הרי שחיה הן מעולם העליון דבינה, שומות על העלם גם בלוח ה' שבה, ומשיב אלא אין שחיה דבינה אחת, אלא כד סתים כולא גו מחשבה עילאה כשכל האצילות סתום במחשבה העליונה שהיא החכמה, והאי נקודה לא אתפשטא ואסתים לגו וזו הנקודה לא נתפשטה וסתמה בחוכה כל אינן שבילין עילאין כל אותם השבילים העליונים שהם נתיבות עולמות החכמה, ואחר כך (ה"י) **ואסתים כולא באת מ'** סתמה את הכל בלוח ה' דבינה, **והוה כל אינן שבילין** והיו כל אותם השבילים של החכמה, **ואתון עילאין** ואותיות עליונות של הבינה, **סתמין כלילן באת דא** היו סתומות ונכללות בלוח ה' דבינה, שהיא אות אחת הטוללת את כל הנמלאים

התשובה/לא, כי נשמות ישראל נמשכו ממזל עליון שבבינה העליונה, ששם אור הגנוז/לב, דהיינו למעלה מהנהגת העולם הטבעי, ואחרי שהם זכו כבר, אזי נמשך הכח הזה מכוחם בכל זרעם הקדוש/ג. **כי עיקר**

הראויים ללכת מן הבינה, שהרי שורש האותיות הם בבינה. כיון דסליק ברעו כיון שעלה ברוח הכתר, לאתגלגל שחתגלה האצילות גילוי רצון העליון, ולאפקא תולדין ולהוציא תולדות, דהיינו גילוי הגמלאות, אז האי את מ' אתפתח ואתעביד את ה' אורת הס' זו נפתחה ונחשטה ונעשית אורת ה', לא אשתנו דא מדא ולא שנשנתה אורת ה' מאות ס', אלא דאתפתח לאפקא תולדין אלא שנפתחה הס' כדי להוציא תולדות, ולאתגלגליא בלחישו ולהתגלות בחשאי בלות ה', כי מ'ס סותמת הפה במבטאה, וה' היא פותחת הפה ומוציאה הברה בלחישו, ורואה לדבר דהא את דא לא אתגלגליא כי אורת ה' זו אינה מתגלה, אלא בפורם גלי אלא בפה גלוי ופתוח, כי היא מוציאה הברה בלחש המורה על פתיחת דבר הגעלם, וה' ובגין כך בשעתא דאתפתח ולכך בשעה שנגלתה ונפתחה הבינה למעלה, וה' בדין זמינין לאולדא אז הספירות התחתונות מוכנות להוליד, וטעם הדבר דהא בעוד דלא קיימא בפתיחו דה' כי בעוד שאין הבינה עומדת בפתיחת אורת ה', כולא סתים בגויה באת מ' אז הכל היה סתום בחור אורת ס' דבינה, ולא קבלו חג"ת נ"ה דז"א שפע ממנה, לכן לא היו יכולים להשפיע ולהוליד, לבתר דאתפתח ואחר שנפתחה הס' ונעשה הכנה כדי שיתפשט המציאות, עביד תולדין באות ה' אז עשתה תולדות בלות ה' ונמשכו כחות האולדה לחג"ת נ"ה דז"א.

אכל ואינו תולדין לא נפקי לבר ואותם התולדות לא ילאו עדיין לחור מן חג"ת נ"ה, בר בחד אבר, שייפא קדישא דאתתקן גבה חור מבאבר אחד, שהוא אבר הקדוש של היסוד דז"א, שנתקן שיוכל לעלות אל הבינה ולכנס אליה, ובכח ההולדה שהוא מקבל מן הבינה ועל באת ה' בתרייתא הוא נכנס בסוד היסוד בלות ה' האחרונה שהיא המלכות, ומפרש מאת ה' נפיק, ובאת ה' עייל היסוד יולא מאות ה' דבינה וממשך ממס השפע, ונכנס בלות ה' דמלכות ומשפיע לה את השפע, בהחזא אבר דאתתקן גבי ה' בתרייתא בלבר האור שהוא היסוד שנתקן אל ה' האחרונה דמלכות.

ובשעתא דאתפתח ואתוסף את דא ה' עילאה ונעשה שנפתחה הבינה ונתוספה ביסוד כח מאות ה' העליונה, וה' בדין אתתקן בתיאובתא האי אבר צדיקא ועלמא אז נתקן בתשוקה האבר הזה שהוא היסוד הנקרא לדיק יסוד עולם, ועל דא בד אתתקן האי אבר בתיאובתא ועל כן כשנתקן זה האבר לדיק בתשוקה בסוד הקמת הברית כדי להוליד, אז אתוסף בה ה' נתוספה בו אורת ה' מן הבינה, וכך אבר דא לא הוי בתיאובתא וכשהאבר לדיק לא היה בתשוקה מחמת שלא נפתחה הבינה למעלה, והיה טמיר וגניז והיה סתום וגנוז מחמת שלא קבל כח מן הבינה, אז גרע ה' והיה מ' בלחודי היסוד נגרע ממנו אורת ה' המורה על פתיחה, והיה בבינה ס' סתומה בלבר, לאתחזא דהא לא קיימא לאולדא וענין זה בל להוציא שעה חין היסוד עומד להוליד.

ורוא דא אברם זה היסוד של ס' אבר"ס, שהוא אוריות אבר"ר, דא אינו מוליד בבינה זו היסוד אינו מוליד, ואין המניעה מלד אוריות אבר, אלא דהא מ' סתומא אינה, ולא קיימא לאולדא כי הס' שבו היא סתומה, לכן האבר אינו עומד להוליד, אכל בד אתוסף ה' כשנתוספה ה' ביסוד, אז ההוא מ' אתפתח ואתוסף ה' נפתחה הס' סתומה ונתוספה בו אורת ה', וקיימא בהחזא אבר למעבד תולדין ואז עומדת ה' בלות אבר לדיק לעשות תולדות, ורוא דא והסוד של היסוד, הוא הסוד של אבר"ם שהוא אוריות אבר"ר ה"ם דהיינו דא מוליד ועביד איבין כשהיסוד קבל את אורת ה' אז הוא מוליד ועושה פירות. ובגין כך ולכן כאשר הוציא הקדוש ברוך הוא את אבר"ס החולה, הראה לו שאינו תחת שליטת המזל, אלא תלוי ההולדה שלו בתקונים העליונים, כי אבר"ס אינו מוליד לפי שחסר לו אורת ה' שבה ענין ההולדה, אכל אבר"ם מוליד, ומפרש בגין דהחזא אבר לא אתתקן עד דאתי ה' לפי שהאבר שהוא היסוד שהוא אוריות אבר"ר מאברה"ם, לא נתקן עד שבה אורת ה' מן הבינה, ובכל אתר ה"א קיימא לתולדין ואיבין ובכל מקום גם במלכות אורת ה' עומדת להוליד תולדות ואיבין, ועל דא שמיא גרים ועל זה נאמר שהשם גורם, כי כפי שמו כך יכלל במדרגות העליונות.

וסוף וזמנא לן דהחזא אבר לא אתתקן אלא בגין ה' ומאין לנו שאבר היסוד לא נתקן אלא על ידי ה' דבינה, ומשיב דהא בזמנא דהיה שמיא אבר"ם לא אתגזר ההוא אבר כי בזמן שהיה שמו אבר"ס לא נמול אותו האבר לדיק, ולא אתתקן ולא נתקן עדיין להוליד, בטר דאתא ה', אתתקן ההוא אבר ואתגזר אחר שבה אורת ה' דבינה בשמו של אבר"ס, נתקן אבר היסוד וגמול, למעבד איבין בהחזא ה' בתתא כדי לעשות פירות בלות ה' האחרונה של המלכות, שהיא סוד ה' שנתוספה לשם, אכל ובעוד דאיהו עילמא עילאה סתום באת מ' כל עוד שעולם העליון של הבינה סתום בלות ס', דהיינו שאין השפע נשפע ממנה ליסוד, ההוא אבר לא אתתקן אותו אבר לדיק לא נתקן, מפני שאין ליסוד כח להעביר את הערלה, וקיימא ערלה בלא גזירי ונמאלת הערלה בלי מילה, ודרגא תתא קיימא מגו ערלה באת ד' גו מסבנו ואז מדרגה התחתונה שהיא המלכות עומדת מחמת הערלה בלות ד' הרומזת על לכות ועניויות.

ומפרש בד עילמא עילאה גו סתימו ברוא דאת מ' כי כאשר העולם העליון שהוא הבינה סתומה בסוד אורת ס', עילמא תתא במסבנו ברוא דאת ד' אז עולם התחתון שהוא המלכות עומדת בלות בסוד אורת ד', אכל בד אתפתח עילמא עילאה מאת מ' ואתעבידת ה' כשנפתח העולם העליון דבינה מבחינת אורת ס' ונעשית ה' והשפיע את השפע ליסוד, בדין אתתקן ברית ואתעבר ערלה אז נתתקנה הברית שהוא היסוד ועברה ונתבטלה הערלה, ובדין דאתתקן האי ברית ואז כיון שנתקן זו הברית, נפקין אלין תרין אתון יולאות אלו ה' אוריות ועיילי אתון אוחרין ונכנסות במקומן ב' אוריות אחרות, ומפרש נפקין תרין אלין ד"ם יולאות אלו ה' אוריות ד"ס שזמלכות ויסוד, כי בכל גזירי דלא נפיק מציגה דם כל מילה שלא ילא ממנה דם, לא איהו גזירי ולא נתבטלה למילה ואיכס להטיף מהגמול דם ברית, כי דם המילה רומזת על ב' אוריות ד' כי שם בחינות מילה ופריעה שזמלכות ויסוד, דהא אלין מתעברין ועיילין תרין אוחרין כי אלו ה' ה' שזכורות, ונכנסות ב' אוריות אחרות, דהיינו באתר דאת מ' עייל ה' במקום אורת ס' סתומה המורה על סתימות היסוד על ידי הערלה, נכנסת אורת ה' מן הבינה וזוהא את כל כחות החיזונים ופתחת את כל המקורות, באתר דאת ד' עייל ה' ובמקום אורת ה' המורה על המלכות כשהיא דלה ועניה, נכנסת ה' המורה על עשירות, ואז היסוד נכנס ומתייחד עמה, בדין כולא קיימא לאולדא אז הכל עומד להוליד, דהיינו הבינה במקורותיה עומדת להשפיע, והיסוד נפתח לקבל מן הבינה, ולהשפיע למלכות, והמלכות נתקנה ונטהרה מאחיצת הערלה, והיא ראויה לקבל התולדות מן היסוד.

ורוא דא לם רבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה וישע' ט'. מ' רבה למרבה רוא דא בד לאת מ' רבה המשרה דאסגיא רבו עילאה דאתפתח ואתעביד ה' בדין ולשלום אין קץ. מאי ולשלום אלא ולשלום דא ההוא אבר יסודא דעלמא. דאתעבר מניה ערלה ההוא דאקרי קץ כל בשר ודאי. ולשלום אין קץ דהא אתעבר. ויתבי. שלום על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה. וכל דא בד אתעבר מ' ואתפתח בדין אתעבר ערלה ואתעבר ד' כמא דאתמר ורוא דא הנה דם הברית אשר כרת ה'. דאצטריך לאפקא מיניה ד"ם ברית תרין אתון אלין. ועל רוא דא אברהם אבר וה' דאתפתח את מ' בגין לשמשא האי אבר בעלמא דלתתא. ובגין האי יצחק לא נפיק עד דאתעבר ערלה מההוא אבר קדישא עילאה. ובג"כ קב"ה כל מה דעבד בארעא כולא איהו ברוא דשימושא כגוונא עילאה לאחזאה דהא אפיק שמהן כולוה בחכמתא עילאה כגוונא דרוא דלעילא כלא כדקא יאות: והנה דבר ה' אליו לאמר לא יירשך זה מאי טעמא בגין דהיה עבד משכיל. וכדין אמר הן לי לא נתת זרע והנה בן ביתי ב'. בגין דהא איהו הוה מסתכל וחמי בטיורי דלא יוליד. ובשעתא דאתגזר אברהם אשתלים בכולא באת ה"א דאתפתח מאת מ' ואת ד' אף הכי. בדין עאל אברהם באורח דחכמתא ואתעבר מההוא אורחא אחרא דכוכביא ומולי.

לא רבנו בחיי בראשית ב' ד' – ועל דרך הקבלה בהבראם בה"א בראם, הה"א הזאת ה' אחרונה בשם והיא זעירי נאצלת מכח אלהים והיא שבראה את העולם והיא הנקראת יד ה' שעליה נאמר בפירוש (ישעיה סו, ב) ואת כל אלה ידי עשתה, וכתוב (איוב יב, ט) מי לא ידע בכל אלה כי יד ה' עשתה זאת, וכל אלהים שבמעשה בראשית היא התשובה והיא ה"א ראשונה שבשם ואליה נבון בראש השנה שהוא יום הדין שבו נברא העולם כי עשרת ימי תשובה לתשובה, ועל כן תיקנו בתפילה לומר מי כמוך אב הרחמים בה"א על ה"א ראשונה שבשם

הולדה ע"י הדעת/ל דהיינו התחברות להקב"ה בלבו שע"ז משיג גדולתו ורוממותו ית', בבחי' הכתוב בתורה על הולדת שם/ל^י בן אדם הראשון אחרי שפרש מאשתו קל שנים (שם ד')/ל^י וידע אדם וכו' שכיון שהולדה ע"י הדעת על כן הזיווג נקרא ידיעה, וקטן אינו מוליד [ל^י] קטן ממש אינו מוליד כלל מצד הטבע/ל^י. והכי נמי גדול שיש לו מוחין דקטנות לא מוליד נשמות קדושות. ועיקר הדעת, היינו שישתמש בדעתו בשכלו ותבונתו להתבונן בגדולת הש"י, היינו שיוציא את שכלו מכח אל הפועל כמבואר בתורה כה ע"י שמכניע את המדמה וכפי הכנעת המדמה כן זוכה לשכל להתבונן בגדולת הבורא כמבואר בתורה לה/ל^י מ' ועי"ז נעשה מחובר אליו ית' עד שמרגיש מציאותו/מא'. כי גם לקטן יש דעת כי יש לו נשמה (בחי' בינה), אבל אצל הקטן עדיין הדעת בכח ולא בפועל. כי לא השתמש בדעתו, ולא הוציא אותו מכח אל הפועל כי עדיין לא האיר ממנה לנפש (בחי' מלכות) דהיינו למדות שבלב. וגם גדול שלא הוציא שכלו לפועל נחשב קטן לענין הולדה דקדושה.

עתה יבאר רבנו מה היא שלימות הדעת שעל ידה ההולדה

ועיקר הכוונה היא שדעת שלימה אין הכוונה דעת שבגבול, אלא רק מה שמוסיף וממשיך דעת חדש מהא"ס אל העולם הזה שהוא בגבול, אבל כל עוד שעוסק בהתבוננות בגדולת הש"י בהקדמות שכבר יש לו, זה עדיין דעת שיוצא מכח אל הפועל, ואין זו הולדה חדשה עדיין.

וה"א אחרונה שבשם שנתוספה לאברהם שניתנה לו כח ההולדה, וכמו שהזכירו ז"ל (בראשית רבה מד, י) אברם אינו מוליד אברהם מוליד, וכמו שאפרש בפסוק והיה שמך אברהם (בראשית יז, ה), והתעורר לזה כי באותו האות בעצמו שנברא בו העולם ונתיסד בו, אותו הטבע בעצמו שינה אותו, למען הודיעך כי אשר פעל הטבע הוא אשר שינה אותו כרצונו כי הכל בידו והוא הפותח והוא הנועל ואין זולתו: עכ"ל.

מה שכתב שבאברהם ניתנה אות ה' אחרונה, צ"ע ועיין זוהר חדש הנ"ל עם ביאור המתוק מדבש מפורש שם שה' אחרונה ניתנה לשרה וה' ראשונה לאברהם.

עוד בספר טעם הצבי אברמוביץ בראשית פרשת ויצא עמ' קלד בשם האוסטרופאלער בשם מדרש פליאה שדורש ואבואה אליה נטריקון אבוא ה'

עוד שם בשם בעל משנת חסידים בספר חושב מחשבות הבה לי בנים היינו הב' ה' לי בנים דהיינו שיתן אות ה' בשמה

בשער הפסוקים ויצא עה"פ וירא ה' כי שנואה לאה רחל, לא הולידה כי נתנה ה' שלה בבלהה, וזהו ואיבנה ממנה. וכן ראיתי בטעם הצבי הנ"ל בשם בבעל הטורים עה"ת ובפענח רזא.

לב כמבואר בזהר חדש שה"ש הנ"ל

לג שער הפסוקים לך לך

לד עיין לק"ה פדיון הבכור ה' ח' הנ"ל.

לה צ"ע כי גם בהולדת קין (קודם החטא) כתיב (בראשית ד' א) ואדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין וכו' ותוסף ללדת את אחיו את הבל וכו'..

לו בראשית פרק ד (כה) וידע אדם עוד את אשתו ותלד בן ותקרא את שמו שת כי שת לי אלהים וזרע אחר תחת הקל כי הרגו קין:

מבואר ששת הוא תחת הבל דהיינו בן קדוש תחת הבן הקדוש שהרגו קין ועל כן זיווג זה נכתב בתורה בלשון ידיעה. ועיין רבנו בחיי כאן.

¹⁷ * סנהדרין סח: ע"ש ר"ן דף סט. ואם יוליד חשיב גדול כי בנים הרי הם כסננים. ועיין סנהדרין ע. חטק אלו יודע לקרא אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן ועיין לק"ה נפילת אפס ד' י' לכן ה' מני דגן כי סס נח"י דעת ת"ל.

לח קטן אינו מוליד – הפירוש עד גיל יג לכן וגיל יב לבת. ואע"פ שקטן מגיל תשע ביאתו ביאה כמבואר במשנה ביבמות, אבל אינו מוליד, אמנם איתא בחז"ל שהיו יוצא מהכלל כגון בת שבע ילדה בגיל שמונה (סנהדרין סט) וער ואונן בני יהודה נשאו אשה בגיל שבע. (מדרש הגדול בראשית מו יב)

לט עיין תורה לה – אצל בשעת הולדה, השכל מצמצם אצל כל אחד ואחד. ובשמתחילין להשתמש בו בהתבוננות עבודת השם יתברך, אזי שכלו הולך וגדול, כמו שכתוב (מלכים – א ה'): "ותרב חכמת שלמה".

ועיין תורה כה אות א' – וכל זמן שלא הוציא שכלו אל הפועל שלא השתמש בשכלו עדיין אז אצלו השכל בכח. אף – על – פי שבכר שבר המדמה, אז נתקומם תבונה שכלו. כי בשעה קם, זה נופל' (כמובא ברש"י ריש פרשה תולדות), אצל השכל עדיין בכח. ואחר – כך בשחוקר בשכלו ומשתמש בו, אזי השכל בפועל. וזה בחינת 'נפת צופים', בבחינת (שיר השירים ד'): "נפת תטפנה שפתותיך" שהוציא מתקנות שכלו מכח אל הפועל. וזהו: 'שפתותיך', הוא בחינת מוציא מכח אל הפועל, שהוא בחינת הדבור:

ואחר – כך בשמשיג בשכלו כל מה שיש ביד אנושי להשיג, אז שכלו שב שכל הנקנה. כמו שכתבו המחקרים, שיש שכל בכח, ושכל הפועל, ושכל הנקנה. ועקר קיומו של אדם לאחר מיתתו, אינו אלא שכל הנקנה, וזה השארותו לאחר המיתה. וזה בחינת אמנה, כי אמנה לשון קיום דבר, כי שכל הנקנה, הוא קיום של אדם לאחר מותו. ושכל הנקנה נקרא, מה שאדם יודע הרבה דברים בידיעה אחת.

¹⁸ וטוב גם לדבר מזה עיין תורה פט תנינא שיציאת הדעת מכח לפועל הוא בדיבור כמ"ש מפיו דעת ותבונה. וכן משמע בזהר בגלות מצרים שהיה הדעת בגלות היה הדבור בגלות. ואולי זו כוונת רבינו בהמשך שלדעת זוכים ע"י שמלמד דעתו לתלמידים,

¹⁹ כי דעת מחבר מח ולב לכן עיקר הביטוי לדעת הוא מה שמרגיש בלב ובמדות את מציאותו ית' לכן בעיקר מתבטא ביראת שמים כמבואר בתורה ז' תנינא שכדי לזכות לדעת צריך לדבר ביראת שמים עי"ש.

ומי שהוא שלם בדעתו שהוציא אותו מכח אל הפועל^{מב} דהיינו את כל תעלומות חכמתו וחלקו בתורה בהתבוננות בעבודת ה' עד שכל אור נשמתו (בינה) מאיר בשלימות בנפשו (מלכות), והשיג בדעתו מה שאפשר לדעת האדם להשיג בדעתו^{מג} דהיינו שנכלל בו ית' בדביקות היותר גדול שאפשר בגוף, אזי הוא קרוב לדעת הקב"ה^{מד} דהיינו שזכה לתכלית הדעת שהיא בבחי' גבול, ואין חילוק בין דעת האדם לדעת השי"ת^{מה}, אלא חמשה דברים שהם למעלה מגבול כמובא בספרים ולקמן^{מו} ועל שם ה' דברים אלה שאין בכוחו להשיג נקרא דעתו בחי' ה' היינו ה' הדעת הנ"ל^{מז} שעל ידה מוליד.

ואז דעתו יונק^{מח} מדעת השי"ת^{מט}, שהיא בחי' ה"א בינה עילאה, ואז מוליד: כי ההולדה היא המשכת אור חדש מבחי' קודם הבריאה אל תוך הבריאה (בריאה לשון חיתוך והפרדה ממנו לשון לברא את היער שהוא לשון כריתת עצים) וזה רק ע"י התפשטות הגשמיות וביטול ואין סוף בבחי' רצוא ושוב ובשוב מראה הרשימו לדעת גדולת השי"י שהשיג בביטול וזו נקראת יניקת הדעת שלו מדעתו של הקב"ה, כמו תינוק שיונק מאמו ממקום בינה דייקא.

וגם הולדה גשמית נמשכת ממזל עליון בינה עילאה ששם בני חיי ומזוני, ובכל ההולדות נולד מוחין ודעת^נ. לכאורה צ"ע כי גם גוי ועם הארץ ומומר מולידים, אבל באמת כל אחד מוליד כפי דעתו, וכאן רבינו מבאר כיצד זוכים להוליד נשמות קדושות שכל חפצם רק קדושה ודביקות בו ית'^{נא}. וזה זוכים רק כשההולדה היא ממח שמשיג גדולתו ית' שמאיר בלב רק רצון לדבוק בו ית', דהיינו דעת שהיא חיבור אליו ית' בהשתוקקות גדול.

^{מב} תורה סו אות ג) ולהוציא מכח אל הפועל, הוא על ידי שלמות הדבור. וצריך שיהיו אותיות הדבור בשלמות, וזה נעשה על ידי בחינות עלמא דאיתי, שעל ידי זה נשלמין אותיות הדבור. כי לעתיד לבוא יהיה הדבור בשלמות, כי אפלו העפ"ס יקראו את השם יתברך עם הדבור. כמה שכתוב (צפניה ג): "כי אז אהפך אל העמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' וכו', נמצא שיהיה להדבור שלמות: אבל צריכין להמשיך בחינת עלמא דאיתי גם בעולם הזה, דהיינו שיהיה מפלה לרשעים גם בעולם הזה, וזה נעשה על ידי אמת:

^{מג} עיין תורה סב אות ב' כי האמת, מה שהגביל השם יתברך לשכל האנושי שיוכל להבין, הוא מצוה גדולה לחדד השכל, להבין הדבר על בריו, ועל זה נאמר (אבות פרק ב): 'ידע מה שתשיב לאפיקורוס'..... אלו הקשות שיש עליהם תשובה, לפעמים נסתמו שבילי השכל, ואינו יודע להשיב, ונזקק בו אפיקורסות, ואינו יודע מה להשיב על אפיקורסות. וזאת האפיקורסות היא לכל אחד לפי בחינתו, יכול להבין בין רב למעט: ובאמת אם היה יודע האדם ידיעה בלב שלם, 'שמלא כל הארץ כבודו' (ישעיה ו), והקדוש – ברוך – הוא עומד בשעת התפלה, ושו"מ העתפלה. ודאי היה מתפלל בהתלהבות גדול, והיה מדקדק מאד לכוון את דבריו. ובשביל שהאדם אינו יודע זאת ידיעה בלב שלם, בשביל זה אינו מתלהב כל כך, ואינו מדקדק כל כך. וכל אחד לפי מעוט שכלו וידיעתו, פן התלהבותו ודקדוקו. והידיעה היא מהיצר הטוב שבלב, והסתרת הידיעה היא מהיצר הרע שבלב. והסתרת הידיעה, הן הן אפיקורסות וקשות, שהיצר הרע מקשה את לבו לכל ברעה (משלי כח):

^{מד} צ"ע כיון שהגדרת המושג דעת הוא חיבור ואצלינו הכוונה שאנו מחוברים אליו בשכל ומחברים את הלב למח ומרגישים מציאותו ית' אבל הקב"ה מה ההגדרה של הדעת שלו. למי הוא מחובר הרי ידיעת עצמו אינה דעת כמו שאת עצמי אני חי אבל יודע זה רק כלפי דבר שחוץ ממני בבחי' והאדם ידע את אשתו. ועיין לקמן בחמישה דברים שנבדל מדעו ממדעו מבואר שהם חמישה דברים הנובעים מהיותו לא שום גבול. אבל הדבר שהוא יודע לפי ערכו בלא גבול הוא את העולם הזה. דהיינו שיוודע את מציאות העולם הזה קודם שהיא נעשית מציאות וזה לא מונע ממנה להיות אפשרית המציאות וכו' הרי שנושא שאותו הוא יודע זה את מציאות עולם שלנו, נמצא הדעת שלו היא החיבור שלו ית' אל המציאות של העולם שלנו. דהיינו שיוודע את המציאות בעולם ההסתרה וההעלם שלנו קודם שנעשית הסתרה והעלם.

^{מה} דפ"ר הש"ת, מתוצר - השי"י

^{מז} רמב"ם מ"ח גפ"כ ולקמן הם יבוארו ועיין בנוסחאות כת"י המיוחס בטעות למוהר"ן שם מבוארים יותר.

^{מו} מבואר ששלימות הדעת מוגדרת בדרך שלילה, במה שאינו יודע. ואולי כי תכלית הידיעה שלא נדע, והינו דברי רבינו בתורה פג תנינא שחכמה נקראת רחוק, כי "אמרת אחכמה ודיא רחוקה ממני", דהיינו שזה החכמה לדעת שהיא רחוקה מהשגתי.

אח"כ ראיתי שהר"מ קרמר ביאר בדומה לזה את הוזהר חדש הנ"ל בשה"ש שם' סתומה נפתחה לה, ומקשה א"כ למה נשארה הם' סתומה באברהם, ותיירץ כנ"ל כי באמת ה' היא ה' הדעת, ועיקר הידיעה שלא נדע.

^{מח} לשון יונק דווקא מאותה בחי' שכבר לא יכול להשיג. בחי' תינוק שיונק ממקום בינה של אמו, שהיא בחי' כתר אצלו (כידוע שתפארת דיבנה כתר דו"א) וזה בחי' יש מאין, דהיינו יניקת החכמה מהכתר, ולכן החכמה נקראת רחוק, כי היא לא יניקת השגה חיובית אלא שמשיג עד כמה לא משיג וכמבואר בתורה פג תנינא.

^{מט} דעת השי"י דהיינו ה' דברים המבוארים לקמן דהיינו בחי' מעל הזמן והמקום ומעל הגבול לכן אינו שייך לדעת אנוש. וכמו שנתבאר בתורה כא שסוד הידיעה ובחירה (שהיא אחת מהן) א"א להשיג בעוה"ז (ושם הקשינו מחיי מוהר"ן תטו שלרבינו היה תירוץ כתוב על זה)

^נ עיין לק"ה יו"ד – הלכות פדיון פטר חמור הלכה ג אות ב) והנה כל ההולדות כלם הם בחינת הולדת המוחין, כי רק בשביל זה ברא ה' יתברך את העולם ובשביל זה הוא יתברך מקים את העולם הכל בשביל שיתגלה המוח והדעת שידעו הכל כי ה' הוא האלקים כי כלם בחכמה עשית. וכמו שאיתא בזהר הקדוש שכל הבריאה בגין דישתמודעין לה. ועל – פן כל ההולדות שבעולם מדור לדור שזהו קיום העולם הכל רק בשביל זה. ועל – פן בכל הולדה שבעולם נמשך ונתגלה איזה דעת כפי ההולדה, ואפלו בהולדות הבהמות וכו' נמשך ונולד גם פן איזה דעת כפי ההולדה. כי כל הבהמות והחיות טהורות וטהורות כלם אינם נולדים בעולם כי אם בשביל האדם הפעל דעה הפעל בחירה שכל העולם נברא ונתקם רק בשבילו כידוע.

^{נא} ומה שמצינו צדיק שנולד מרשע זה מנפלאות הבורא שמערים על הקליפה כמבואר בזהר משפטים קיג הובא בתורה לו אות ז'.

עתה יבאר כיצד למעשה זוכים להשלים את הדעת כנ"ל. ומבאר שזה ע"י קרוב רחוקים כי הם מחדדין שכלו, בפשט הכוונה לשאלות ששואלים עי"ז מברר הרב ומוריד את השכלים עוד יותר למעשה, ונראה שבעומק יותר עצם הקרוב רחוקים דהיינו שמאיר את אמת עוה"ב בחי' בינה לתלמיד שהוא נמוך בחי' עוה"ז בחי' מלכות, זה בעצמו הולדה כי הולדה היא שיוצא אל הגילוי תעלומות דעת.

ולהשלים את דעתו שיהא שלם בדעת, אי אפשר אלא ע"י עסק שעוסק עם בני אדם לקרבם לעבודת השי"ת/ב^י, עי"ז נשלם דעתו כשמדבר עמהם באמונה וגדולת הבורא. כי הם מחדדין דעתו/ב^י, בבחינות ומתלמידי יותר מכולן (מכות יוד)/ב^י כי שואלים שאלות שמכריחות אותו לבאר דברים שאצלו הם נדמים למבוררים וכשצריך לבארם לשכל נמוך מתברר שעדיין יש הסתרות שצריכות ביאור להשיב לאפיקורס שבליבו/ב^י.

ובשביל זה תלמידים נקראים בנים (ספרי פ' ואתחנן ע"פ ושננתם לבניך/ב^י, כי על ידם בא ההולדה: כי עיקר ההולדה היא המשכת הדעת הארת האמת לתוך האמונה לעולם החשוך הזה, ובבחי' זו התלמיד הוא כמו בן (עיין תורה ז' תנינא אות ד' עה"פ אשר אין חליפות למו).

ובשביל זה אברהם ושרה טרחו את עצמן לגייר גרים, כי עי"ז השלימו דעתם כי עיקר הדעת היא כשמאירה הארת עוה"ב בינה עילאה למלכות שהיא בחושך עוה"ז, וזה בחי' הארת הרב שהוא בהשגות עוה"ב, לתלמיד שהוא בחושך עוה"ז, ונתקרב לו להארת הזאת, היינו לדעת השי"ת, וזכו לבנים כי בבחי' זו גם התלמיד הוא כמו בן, ובזכות זה זכו גם לבן ממש. כי ע"י גרים נתגדל דעתם, בבחי' ומתלמידי יותר מכולם כי כפי מה שמאיר למקומות הנמוכים ביותר כך מלמעלה מאירים לו ממקום גבוה יותר מדה כנגד מדה :

^ב עיין תורה סב אות ג' ד' ה' שתיקון האמונה ע"י קרוב רחוקים וזה ע"י תיקון הדיבור וזה ע"י תענית עי"ש

^ג עיין נדה יד: אמר לו כדברי אבא אימא לך או כדברי רבי אימא לך? א"ל כדברי רבי אימא לי, אמר רבי ישמעאל זהו שאומרים עליו דאדם גדול הוא היאך מניחין דברי הרב ושומעין דברי התלמיד? ור' חמא בר ביסא סבר רבי ריש מתיבתא הוא ושכיחי רבנן קמיה ומחדדי שמעתיה.

^ד מכות דף י. – דאמר רבי הרבה תורה למדתי מרבתי ומחבירי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולן.

^ה תענית ז. שמות רבה כו כ' ילקוט שמעוני תורה רמז תתקכג, משלי רמז תתקלד, קהלת רמז תתקעא.

^ו תענית דף ז. – אמר רב נחמן בר יצחק למה נמשלו דברי תורה כעץ שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה לומר לך מה עץ קטן מודליק את הגדול אף תלמידי חכמים קטנים מחדדים את הגדולים והיינו דאמר רבי חנינא הרבה למדתי מרבתי ומחבירי יותר מרבתי ומתלמידי יותר מכולן.

מהרש"א – קטנים מחדדין את הגדולים כו'. כפרש"י ששואלין כל שעה ומתוך משא ומתן ופלפול אתרווחא ההלכה ואהא מייתי הא דר"ח כו' ומחבירו יותר כו' מתלמידי יותר כו' לפי שכל אחד מאילו שואל ביותר ומביא טפי לידי חידוד:

דף על דף – בהג"ה בספר הזכרון לרבינו החתם סופר זצ"ל (בנדר"מ ע' קה) מביא ממנו בביאור מש"כ: ועינו כעין הבדולח וז"ל: יובן ע"ד שפירשנו שאמר משה לחובב והיית לנו לעינים ובמדבר יו"ד – ל"א, פי', דהנה לפעמים לא יכול אדם להשיג עומק השגת עצמו, ולא יכול להגיע לאשר הכינו לו למעלה לקבל, כי האור גדול מאוד, והוא כמשל הרוצה להביט אל השמש שעיניו כהות, וצריך לחצוץ בשמשות העשוי מזכוכית להחשיך אור השמש שיכול להנות מאורו, וכל כואבי עינים כן מבדילים ביניהם ולדבר המובט, בעינים של זכוכית, הנקרא ברי"ל בל"א – עמ"ש תי"ט סוף מסכת כלים (פ"ל מ"ב) – הנה כי כן יקרא בראיות הרוחניים, ע"כ אחז"ל (תענית ז' ע"א) מתלמידי יותר מכולם, שלפעמים לא ישיג הרב את האור ההוא כ"א באמצעות התלמיד, אשר הוא לו כעינים של זכוכית, שאורו של התלמיד הוא גרוע הרבה ומשיגו להשיג קושי' א', ועי"ז אותה הקושי' צופה הרב ומביט התירוק, ואלולי הקושי' לא השיג התירוק, כי הי' ספירי הרבה לא יכול להשיגו, ע"ד בחשך ה' אור לי (מיכה ז' – ח'). וזה אני חושב משאחז"ל (נדרים ל"ח ע"א) משה נהג טובת עין עם ישראל ומסר להם פלפולא דאורייתא, וקשה, טוב הי' לנו להשיג תורת אמת בלי שום פלפול, והא"ש שזה טוב מאוד להיות לעינים להשיג עומק המושג ע"י אמצעות מקשין ומפרקין, וזהו טובת עין דייקא, כעין זכוכית. והנה מצינו בפלפולו של עתניאל בן קנז, היו תלמידיו מבני יתרו חותן משה, ועלו מעיר התמרים (שופטים א' – ט"ז), וחושב אני, כי ישראל באותו הדור היו עדיין בהירים כשחקים, והיו צריכים לגרים הללו להיות להם לעינים, וזהו שאמר משה והיית לנו לעינים כנ"ל וכו', ע"כ.

עבודה זרה לה: – למה ת"ח דומה לצלוחית של פלייטין מגולה ריחה נודף מכוסה אין ריחה נודף ולא עוד אלא דברים שמכוסין ממנו מתגלגין לו שנאמר (שיר השירים א-ג) עלמות אהבוך קרי ביה עלומות.

^י כמבואר בתורה סב

^י ספרי ואתחנן פסקא לד אות ז' – לבניך, אלו תלמידיך, וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים שנאמר (מ"ב ב ג) ויצאו בני הנביאים אשר בבית אל אל אלישע, וכי בני נביאים היו והלא תלמידים היו, אלא מיכן לתלמידים שקרויים בנים, וכן הוא אומר (שם ב ה) ויגשו בני הנביאים אשר ביריחו אל אלישע, וכי בני נביאים היו והלא תלמידים היו אלא שהתלמידים קרויים בנים. וכן אתה מוצא בחזקיהו מלך יהודה שלמד כל התורה לישראל וקראם בנים שנאמר (דהי"ב כט יא) בני עתה אל תשלו, וכשם שהתלמידים קרויים בנים כך הרב קרוי אב שנאמר (מ"ב ב יב) ואלישע ראה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד, ואומר (שם יג יד) ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו וירד אליו מלך ישראל ויבן ויפל על פניו ויאמר אבי אבי רכב ישראל ופרשיו.

אבל מי שאין שלם בדעתו, והוא רחוק מדעת האדם, כל שכן מדעת השי"ת, שהוא בחי' ה"א, ואזי הוא קטן ואין מוליד :

וזה הטעם שהצדיקים מייגעים א"ע, ורודפים אחר בני אדם לקרבם לעבודתו יתברך, אין זה כדי להרבות כבודם ח"ו, אלא כדי להשלים דעתם, בבחינות ומתלמידים יותר מכולם:

ובשביל זה ביד הצדיקים לפקוד עקרות דהיינו להמשיך דעת גם למקום שהיה סתום בחי' המלכות שלא האיר בה הדעת, **כי הם שלמים בדעת, וקרובים לדעת עליון** כנ"ל שנשלמה דעתם שבגבול ועתה הם יונקים מדעת השי"ע"י התפשטות הגשמיות ברצוא ושוב. **ואין בין דעתם לדעת השי"ת אלא ה' דברים כנ"ל. וה"א דברים היא היא דעת השי"ת** דהיינו דעתו הנעלמת מאיתנו שהיא למעלה מגבול, והיא בבינה עילאה כתר דז"א **שמשם ההולדה :**

וזה שאמרו בגמ' **(ברכות נז ע"ב/נ^ט) שלשה דברים מרחיבין דעתו של אדם, אשה נאה ודירה וכלים.** עיין מהרש"א שם שפירש שכפשוטו הכוונה מרחיבין דעתו לרעה להיות רודף אחר תענוגי עוה"ז כמ"ש בבלעם ונפשו רחבה.

ורבינו מבאר שהם ג' תנאים להשגת הדעת הנ"ל, דהיינו חומר טוב, יראת שמים, ותלמידים הגונים.

אשה, היינו החומר מכונה בשם אשה [ס'^ט]/ס"א, שיהא לו חומר ממוזג במזג השוה כמבואר בתורה סא אות ג' עי"ש/ס"ב, **שיהא ראוי לקבל שכל/ס"ג** דהיינו שילמד נגלה עד כמה שידו מגעת כדי שיהיה כלי מוכן שיאיר בו הדעת מבינה עילאה, כי יהיה חכמה לחכימין:

ודירה נאה, היינו היראה, כמאמר (שבת לא ע"ב/ס"ד) חבל על מאן דלית ליה דרתא, כי צריך שיהא יראת חטאו קודמת לחכמתו (אבות פ"ג/ס"ה) דהיינו שכל השגתו ברוממות השי"ת תאיר

^נ **ברכות דף נז: - שלשה מרחיבין דעתו של אדם אלו הן דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים:**

מהרש"א - ומרחיבין בו היינו שיהיה דעתו ונפשו רחבה למיזהר אחר תענוגי עוה"ז כמ"ש בבלעם ונפשו רחבה וק"ל:

^ס רבינו בחי' כד הקמה ערך עצרת ופסח. מחיר יין פי' הרמ"א למגילת אסתר א' א'. תולדות יעקב יוסף פרשת נשא אות יד עה"פ כי תשטה

^{סא} **כד הקמה** (לרבנו בחי') ערך עצרת - וידוע שכל פעולות האדם התכלית הוא לתועלת הנפש לא לתועלת הגוף כי הגוף נברא לשמש הנפש ולהיות לה עזר במעשה הפעולות השכליות כמו שנבראת האשה להיות עזר לאדם הוא שכתוב (בראשית ב' י"ח) אעשה לו עזר כנגדו ואמרו רבותינו ז"ל זכה עזר לא זכה כנגדו להלחם כי אם הגוף עזר את הנפש הנה שניהם בהסכמה אחת בעבודת השי"ת ובודאי זכה זכות גדול, ואם אין הגוף עזר לנפש ואיננו נמשך אחריה ובא כנגדה אין לו זכות כלל זה שאמרו לא זכה כנגדו להלחם. והנה הנפש בדמיון הזכר והגוף בדמיון הנקבה. **ומזה המושל שלמה החומר לאשה** הוא שאמר (משלי ה' ג') להצילך מאשה זרה. ואמר (שם) נפת תטפנה שפתי זרה וזה מדבר על תענוגי העולם שהחומר מבקש.

^{סב} **עיין תורה סא אות ג'** ואלו הנשמות הגדולות צריכין שיהיה להם גוף בבחינות (ישעיה ד'): **"פרי הארץ",** בחינות אוריא דארץ ישראל. **פי' כשהאור מתקדש בבחינות אוריא דארץ ישראל, אזי כל הפרות והתבואה הגדל שם, שמהם נוזן האדם, ומשם בא הטפה ורעיות, הכל הוא בבחינות ארץ ישראל.** ומשם נרקם הגוף, בבחינות (תהלים קל"ט): **"רקמתי בתחתיות ארץ",** בחינות ארץ - ישראל, ואזי הגוף בבחינות פרי הארץ. ואזי ראוי לקבל נשמה גדולה, בבחינות: **"יקרא אל השמים מעל" זה הנשמה, "ואל הארץ" זה הגוף (שם סנהדרין).** כי הנשמה לפי הגוף, כשהגוף זך ונקי, יכול לקבל נשמה גדולה, וכן להפך. ועל כן יש מדינות ששכלם עב ומגשם, וכן יש מדינות ששכלם זך וצלול. והכל לפי המדינה, לפי המזון היוצא ממנה. ועל כן על - ידי שנתגרשין מבחינות אוריא דארץ - ישראל, על - ידי בחינות הנ"ל, אזי אין יכולין להתרשם גופים זכים, ואין יכולין לקבל נשמה גדולה, ועל - ידי - זה נלקח סוד העבור מאתנו:

^{סג} **פרפראות לחכמה** אות ה' על תורה כא אות ג', ד"ה וגידולו מן הארץ, כי צריך המקבל הזה להיות חכם וכו' היינו שיהיה לו חומר ממוזג לקבל חכמה ושכל וכמבואר לקמן בס' נ"ג, וכמבואר במקום אחר בשם רבינו ז"ל שיכול האדם להיות צדיק אף על פי שאינו למדן, אבל להיות בעל השגה לזה צריכין להיות למדן בגמרא פירוש תוספות וזה בחינת וגידולו מן הארץ, היינו שגם טבע גופו וחומרם שהוא בחינת ארץ (כידוע וכמבואר גם לעיל בסימן י"ד) יהיה גם כן מוכן וממוזג לזה כנ"ל ועיין מדרש רבה בראשית פרשה י"ג ואד יעלה מן הארץ, רשב"ל אומר אין עננים אלא מלמטה (היינו מן הארץ) וכו', לאחד שאמר לחברו הלוני סאה של חטים אמר לו הבא קופתך ומדודו, כך הקדוש ברוך הוא אומר לארץ אייתי ענניך וקבל מטר (הובא בתוספות סוכה דף י"ב ד"ה בפסולת) וזוהי מבואר כל ענין הנ"ל ביותר:

^{סד} **שבת דף לא.** אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו בהי' עייל. **מכריו רבי ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד.** אמר רב יהודה לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא כדי שייראו מלפניו שנאמר והאלהים עשה שייראו מלפניו רבי סימון ורבי אלעזר הווי יתבי חליף ואזיל רבי יעקב בר אחא אמר ליה חד לחבריה ניקו מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא אמר לו אידך ניקו מקמיה דגבר בר אוריין הוא אמר ליה אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא ואמרת לי את בר אוריין הוא תסתים דרבי אלעזר הוא דאמר דגבר דחיל חטאין הוא דאמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' וכתוב ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו' שכן בלשון יוני קורין לאחת הן תסתים:

^{סה} **משנה מסכת אבות פרק ג' (ט) רבי ינאי בן דוסא אומר,** כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקיימת. הוא הדין אומר, כל שמעשיו מרביין מחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו מרבה ממעשיו, אין חכמתו מתקיימת:

לליבו ותגרום לו התפעלות גדולה שתתבטא ביראת שמים, כי אם נשאר רק במח הוא להזיק/ס"י (עיין תורה נה אות ו' [סוף דף סג:]):

ובכלים, היינו תלמידים הגונים/ס"י שיקבלו ממנו עיין תורה ס' אות ז' שתלמיד שאינו הגון יכול להפיל את רבו ע"י הרע שלו שידבק ברבו. וכשיש לו כל אלו הכנות, יכול לבוא לשלימות הדעת :
ואלו הן חמשה דברים שנברל מדעו מן מדעינו. הראשון, שבמדעו האחד יודע ידיעות רבות דהיינו ואין ריבוי במדעו :

השני יודע הדברים קודם המצאם, אפי' כשאין להם הויה כלל :
והשלישי, שמדעו מקיף דברים שאין להם תכלית :

והרביעי, שאין שינוי בידיעתו, ואין שינוי כשיודע הדבר בכח, ואח"כ שב פועל:
והחמישי, שידיעתו אין מוציא הדבר מאפשרותו [ס"ח]/ט"ו:
ע"כ לשונו ז"ל :

כנראה לפני שקיבל מוהרנ"ת את כתב ידו של רבנו על תורה זו כתב לעצמו מה ששמע מרבנו כשאמר את התורה הזו ברבים.

"והא לך נוסחא ב' שכתבתי בעצמי קצת מזה כפי מה ששמעתי וזהו): ע"א

כשאדם זוכה לשלימות הדעת, היינו שזוכה לדעת שא"א לאדם לידע יותר, אזי יש הפרש בין דעת האדם בשלימות לדעת הש"י בה' בחי'. והם מפורשים בספרים. וצריך האדם להשתדל שיגיע לשלימות הדעת מה שא"א לאדם לידע יותר, ולא יהיה הפרש בין דעתו לדעת השי"ת, רק בה' דברים אלו, שאלו ה' דברים א"א לשכל אנושי לדעת, אם לא מי שהוא למעלה ממין אנושי.
אך לזכות לשלימות הדעת, הוא ע"י גרים/עב, כמ"ש רז"ל הרבה למדתי מרבותי ומתלמידי יותר מכולם. כי ע"י שכ"א מקשה ושואל, כי כ"א יש לו מניעה לעבודת השי"ת, וצריך להשיב לכ"א על שאלתו, ע"ז נשלם דעתו.
וע"ז זוכה לבנים, כי קטן אינו מוליד, כי אין לו דעת השלם, אך כשזוכה לדעת השלם זוכה לבנים.

^{סו} עיין ככבי אור שיחות וספורים אות א' כתב ראב"ן ששמע מאביו בשם מוהרנ"ת ששמע מרבנו שחכמה מרובה ממעשה זה לא רק חסרון אלא שעודף החכמה הקדושה על המעשים היא מזיקה. ועי"ש לשונו, משמע שהחכמה צריכה להחיות את האמונה וכל עודף חכמה שלא מחייה את האמונה היא לו לרועץ כי פוגם בתמימות כמבואר במעשה מחכם ותם כמה שחשש מחכמות.
^{נ"ל} עוד טעם להזיק החכמה הקדושה המרובה ממעשים כיון שחכמתו מרובה כל כך לא מצליח לקיים עד שמתרגל ללמוד שלא עמ"נ לקיים.

עיין פרי הארץ (לרבי מנחם מנדל מויטפסק) ריש פרשת נשא בשם מפרשים שמדייק מהלשון חכמתו מרובה שזה עיקר הגורם ולא מיעוט המעשים. ועי"ש ביאור נפלא בזה כיצד כל חכמת תורה דהיינו מצוות תורה מקדשת האבר השייך לה ע"י קיומה במעשה אבל כשחכמתו מרובה מהמעשה אזי כל הגדול מחבירו יצרו גדול כי הפירוש בזה שרק חכמה שלא קיים אותה למעשה היא נהפכת ליצה"ר, כי המעשה מגן ובלא מעשה אין מה שיגן מאותה חכמה.

^{סו} לק"ה נטילת ידים לסעודה הלכה ג' אות ו'. ועל בן צריף שיהיה הפלי שלם (שלחן ערוך ארח חיים, סימן קנט, סעיף א). פלי זה בחינת תלמיד, כמובא בדברי רבנו ז"ל (סימן נג), ועל בן צריף הפלי להיות שלמה, כדי שלא תהיה חסרה – שלא תוציא המים שמכניסין בה רק תהיה שלמה ומלאה, שזה בחינת כוס של ברכה שצריך שיהיה שלם ומלא (שם סימן קפג סעיף ג). כי הארת התלמיד הוא בחינת 'מלא' בחינת (ישעיה ו, ג): "מלא כל הארץ כבודו", בחינת (דברים לד, ט): "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה... ידיו עליו", 'מלא' דיקא, כמובן במאמר הנ"ל בסופו, ואז דיקא כשהפלי שהוא בחינת תלמיד הוא בשלמות ובמלאה, אז יוכל לקבל בחינת מימי הדעת בחינת 'ים החכמה' בחינת 'מלא כל הארץ כבודו', ואז נכלל ביחד בחינת בן ותלמיד, ואז על ידי זה יוכל לטהר את הידים מבחינת ידים עסקניות, מבחינת עצבון ידים, מבחינת ידי עברה כנ"ל.

^{סח} עיין ש"ה הקדש בספר שני לוחות הברית חלק תולדות האדם בתחילת פרק בית הבחירה ביאור קושית הידיעה והבחירה ועיין לעיל תורה כא

^{סט} עי"ש בשל"ה הקדוש אריכות גדולה בענין הידיעה והבחירה ובדברי הרמב"ם בזה.

^ט הערת מוהרנ"ת בתקפא

^{ספ} בדפדפ"ר נמצא הארוך הנ"ל בצילום 143 סור ב'. והנוסח הקצר דלקמן נמצא בצילום 89 סור ב'.

^{עב} צ"ע מדוע דווקא גרים, ועיין לעיל שכתב לקרב בני אדם לעבודת ה', ורק באברהם ושרה נקט גרים, לכאורה כיון שאז לא היו תלמידים אלא גרים, וכן מאמר חז"ל שמביא בסמוך מתלמידי יותר מכולם, משמע לאו דווקא גרים. וצ"ע

וע"כ באברהם שהוא היה מגייר אנשים, ושרה מגיירת נשים [ע"ג], עי"ז זכה לשלימות הדעת, שלא היה הפרש בין דעתו לדעת השי"ת אלא אלו הה' דברים, ועי"ז זכה להה"א הנ"ל.

וע"כ אברם אינו מוליד אברהם מוליד [ע"ה], כי ע"י שלימות הדעת שהוא בחי' ה', זכה להוליד: ע"ז

עד כאן ביאור חברותא לתורה נג

ע"ז * ב"ר פרשה לט יד [ב"ר פד ד', במדבר רבה יד י'. פסיקתא רבתי מג]

עד בראשית רבה לט יד – וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשָׂה בְּחָרֶן (בראשית יב, ה), אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר זִמְרָא אִם מִתְפַּנֵּסִין כָּל בָּאֵי הָעוֹלָם לִבְרָא אֶפְלוּ יִתְּנוּשׁ אֶחָד אֵינָן יְכוּלִין לְזַרֵּק בּוֹ נִשְׁמָה, וְאֵת אָמַר וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשָׂה, אֶלָּא אֵלּוּ הַגֵּרִים שֶׁגִּירוּ, וְאִם כֵּן שֶׁגִּירוּ לָמָּה אֲשֶׁר עָשָׂה, אֶלָּא לְלַמֶּדֶךָ שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא מִקְרֵב אֶת הָעוֹבֵד בְּזָכָיִם וּמְגִירוֹ בְּאֵלּוּ בְּרָאוּ. וַיֹּאמֶר אֲשֶׁר עָשָׂה, לָמָּה נֶאֱמַר אֲשֶׁר עָשָׂה, אָמַר רַב הוֹנָא אֲבָרְהָם הָיָה מְגִיר אֶת הָאֲנָשִׁים וְשָׂרָה מְגִיֶּרֶת אֶת הָנָשִׁים.

צ"ע מה עניין שרה מגיירת את הנשים, לאברהם שזכה לדעת, ע"י שגייר גרים. ואולי גם האשה צריכה הא הדעת כדי להוליד, וצ"ע. ואולי קמ"ל שאברהם לא גייר את הנשים, לומר שאם היה מגייר נשים, לא היה זוכה להא הדעת. וצ"ע

ע"ז * שם פרשה מד י'. [קהלת רבה ה' ד'. תנחומא שופטים פרק יא. פסיקתא רבתי פרשה מג. פסיקתא דרב כהנא כח ג']

ע"ז בראשית רבה מד י' – וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם הֵן לִי לֹא נָתַתָּ זָרַע (בראשית טו, ג), אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק הַמְּזַל דְּוָחְקֵי וַאֲמַר לִי אֲבָרְהָם אֵין אֶת מוֹלִיד. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵן כְּדִבְרֵיךָ, אֲבָרְהָם לֹא מוֹלִיד אֲבָרְהָם מוֹלִיד. (בראשית יז, טו): שְׂרִי אֲשַׁתְּךָ לֹא תִקְרָא שְׁמָהּ שְׂרִי, שְׂרִי לֹא תִלְדָּה, שְׂרָה תִלְדָּה.

ע"ז בדפ"ר כאן נדפס לשון מוהר"ת בתורה לא זיווג והצטרפותן ואח"כ תורות קמ קמא ושוב לשון מוהר"ת בתורה לא שלימות האמונה ואח"כ תורות קמב עד קפא ובצילום 100 טור א תורה נד

